LA SAGRADA FAMILIA

COMEDIA DRAMÀTICA D'AVELÍ ARTÍS

LA SAGRADA FAMILIA

AVELÍ ARTÍS

LA SAGRADA FAMILIA

COMEDIA DRAMÀTICA EN TRES ACTES

IMPRESA A CASA DE L'AUTOR : CARRER DEN BALMES, 54, BARCELONA,
A COMENÇAMENTS DE L'ANY MCMXIII

A LA BONA MEMORIA
DEL MEU PARE,
QUI HA REVISCUT, AMORÓS I FERM,
DAVANT MOS ULLS
AL COMPONDRE AQUESTA COMEDIA

GLOSA

COMPOSTA COM HOMENATGE A LA PRESENT COMEDIA PER L'AMBROSI CARRIÓN, GRAN AMIC DE L'AUTOR I ESCRIPTOR DE FORTES I BELLES TRAGEDIES

I

I era un hom fruitós a qui el Senyor va beneir, voltant·lo de nombrosa niçaga, i tota la casa retrunyía de crits d'infants, de riures i de càntics.

I el pare, opulent, com un gran cirerer fecond, eixamplava els braços protectors, com dugues branques curullades de fruita.

I en sos ulls hi havíen mirades que passaven sobre'ls fills com una llarga caricia, i tenía en les mans un gest patriarcal de benedicció, i en els llavis unes paraules dolces i reposades.

N'hi havía d'alts i çapats, que ja arribaven a abastar-se les fruites dels arbres per ses mans.

N'hi havía de somniadors, que s'encantaven esguardant els horitzons llunyans quan el sol se pon i s'escolta l'esquellejar de les remades que retornen.

N'hi havía de gosats, que somniaven en cavalcar corcers i córrer terres, portant bosses curulles d'or i una donzella a la gropa pera mocegar-li els llavis.

Fins n'hi havía un que furtava als seus germans i feia acotar la faç al pare i caure el plor pel rostre de la mare amorosa.

I també hi havía dugues donzelles, quietes i humils, que a redós de la mare filaven i sabíen les cançons antigues, i parlar a cau d'orella, roges de galtes, d'un galan que encar vivía en el país de la quimera.

I el pare, opulent de feconditat, extenía sobre tots una gran mirada i obría els braços amparadors, com pera beneir-los.

II

Mes vingué un jorn que'ls fills trobaren estreta la llar paterna, i murmulls de malcontent sonaren per les cambres més llunyanes.

I el pare tenía una gran arruga al front, la faç inclinada, i les seves paraules eren dures i severes.

I la tempesta anava congriant-se per tota la casa, fins que arribà a retrunyir davant del pare, esclatant terrible i destructora.

No hi valgueren els dolços consells de la mare, ni el plor de les germanes, ni les pa-

raules del pare, que fou com un capdill que prega a la host que's dispersa, afollada de paüra.

Se llençaren a escometre-s germans contra germans amb paraules terribles, i fins al pare afrontaren amb mots que's clavaven com coltells en son pit.

I fou el germà que furtava el que alçà el braç agressiu, ont hi llampegà el brill impur d'una daga.

. . . .

I el cor del pare's trencà, i abandonant la casa aquella, repenjat en una dolça filla i l'esposa, partí a unes montanyes llunyanes.

I els fills se dispersaren uns, i altres restaren atuits en la llar paterna, buida de cançons i pesanta de silenci.

Tal com si un vent malastruc hagués arrencat totes les fulles de l'arbre ont abans niaven els aucells, i que ara s'estava en la nit, orfe de llum, de cançons i d'ufana.

III

I quan el pare fou al cim de la montanya, ne vegé d'altres de més llunyanes que no li deixaven ovirar la casa seva.

Sentí llàvors que la vida se li anava extingint, com el flam d'una llantia a la qual manca l'oli.

Eren els seus fills com fulles disperses llençades a tots els vents pera escampar-les per la faç de la terra.

I ell sentía un gran desitg de poder-les abastar totes, pera posar-se-les sobre'l pit, com si fossin moixons mancats de mare.

I en les nits, el record no li deixava cloure els ulls, i desvetllava l'esposa, pera fer-li contar les coses de quan els fills eren infants, i aixís, sentint-li-ho repetir, evocar més potenta la imatge dels anyorats.

I a l'esser dia corría a embadalir-se davant d'una pastora que duia un infant penjat al pit, i li recontava tota la vida dels seus fills amb paraules tremoloses.

Mes jamai besà l'infant, car li hauría semblat que furtava als fills llunyans si els seus llavis ofrenaven a un extrany la caricia.

I llargues hores se'l veia amb els ulls clavats en les montanyes impietoses, que li privaven de veure la llar ont els fills pujaren.

IV

I fou al caure d'una tarda, en la magnificencia i solemnitat de la posta tardoral, que ell va sentir en la solitut la remor d'unes veus, i tot se va estrémer.

I la remor creixía, com si fos un riu que s'infla de la pluja i brunzent s'avança.

Com un gran vent que, passant sobre'ls boscos, escabella els arbres i els fa cantar, com gegantina lira.

Eren els fills, la niçaga opulenta que tornava, anyoradiça, cercant l'ampar de sos braços, tot cantant un himne de joia.

I allavors ell alçà les mans en un suprem gest de benedicció, i amb un esclat formidable d'ubriaguesa volgué cridar-los tots pera confondre-ls en un sol bes, en una sola paraula.

Mes el seu cor no pogué contenir tanta joia, i caigué sobre les lloses retut pera sempre.

El sol, roig triomfalment, en la posta magnífica, el cobrí amb el mantell de porpra dels vencedors.

El murmull dels fills fou com un gran himne de victoria, que l'envoltà amb ses onades d'armonía.

I al lluny de la montanya la veu de la pastora cantava a son infant, penjat del pit per adormir-lo.

I fou aquest cant com un clarí que deia el triomf de la vida, sobre'l pare mort victoriós, en la niçaga nombrosa, que tornava a ell anyoradiça de la dolça mirada protectora, i de l'amplitut dels braços, que'ls tancava a tots en una sola abraçada.

FIGURES

DON ANTON, el pare	55 anys
DONYA CRISTINA, la mare	54 »
L'ANTONET, fill primer.	32 »
EN MODEST, fill segon	30 »
L'EUDALD, fill tercer	29 »
L'ARCADI, flll quart.	28 »
L'IGNASI, fill quint	26 »
LA CRISTINETA, fill sisè	25 »
EN JOSEP MARÍA, fill setè	24 »
EN SILVERI, fill vuitè	23 »
EN FREDERIC, fill novè.	22 »
LA FLORA, fill desè	21 »
L'EUGENI, fill onzè	20 »
EN RAFEL, fill dotzè, bessó	18 »
EN PASQUAL, fill tretzè, bessó	18 »
DON LLORENÇ	62 »
EL DOCTOR ANGUERA	43 »
EN MELCIOR	27 »
EL CAÇADOR 1.er	50 »
EL CAÇADOR 2.on	45 »
L'ADELA.	28 »
EN VADOR	30 »
LA FILOMENA	28 »
LA TRESA	60 »

UNA DIDA I UNA CAMBRERA, que no parlen.

UN NEN DE QUATRE ANYS, que no parla, i UN ALTRE DE SIS MESOS, pera l'acte segon.

UN ALTRE NEN DE SIS MESOS, pera l'acte tercer.

Epoca actual

LLOC DE L'ACCIÓ
DELS ACTES PRIMER I SEGON

Don Anton, amb la seva esposa i els seus fills, viuen en una torre de la seva proprietat, situada als afòres de Barcelona. Es una casa d'edificació moderna, espaiosa i elegant, d'elegancia d'arquitectura barateta, però agradable.

Al menjador d'aquesta casa es aont passa l'acció dels actes primer i segon de la comedia. Es una peça bastant gran, que té a la dreta de l'actor, en darrer terme, una porta que du a les habitacions interiors, al pis d'a sobre, a la cuina, etc. A l'esquerra, en primer terme, una altra porta, que condueix al rebedor. En aquest mateix costat, i en darrer terme, fent angle amb la paret del fons, una ampla miranda que dona al jardí, de vidres tapats en la seva meitat inferior per *visillos*.

Les parets de l'estança estan cobertes amb paper d'un tò gris-perla, llis, i en la part superior, dos pams abans d'arribar al sostre, un fris estil Imperi alegra l'austeritat de la decoració amb la tonalitat rosada dels seus ornaments. El sostre es blanc.

Omplen l'escena mobles moderns i de bon gust. En la part del fons, un *buffet*. En la de la dreta, a primer terme, un *trinxant*. Davant la miranda, a l'esquerra, una tauleta auxiliar, amb dos sillons, un a cada costat. Al centre del menjador la taula, automàtica. Cadires repartides per l'escena. Penjat, damunt del *trinxant*, un rellotge de capça moderna. Per les parets, pintures a l'oli enquadrades en marcs senzills, de petites dimensions. Damunt del *buffet*, objectes de ceràmica, alguna figura d'alabastre o de bronze, etc., i un gerro amb flors seques. Al sostre, penjant damunt la taula, una làmpara elèctrica, moderna i elegant. En la làmpara, timbre també elèctric.

ACTE PRIMER

Són les vuit del matí d'un dia de primavera, clar i assoleiat. A través els vidres de la miranda s'hi veu la verdor fresca de les plantes del jardí i l'inefable serenor del cel.

Damunt la taula hi ha un gerro amb un ram de flors acabades de cullir per les mans delicades de la Flora.

ESCENA PRIMERA

Donya Cristina, Don Anton i l'Eugeni

(*L'Eugeni, tímid, amb les mans sostenint-se'l cap, s'està a l'esquerra de la taula, un xic enretirat del seu davant el servei del xacolata que acaba de pendre. Donya Cristina en el fons i don Anton en la dreta, seuen també al voltant de la taula. Don Anton llegeix* La Vanguardia. *Quan el teló ja es dalt se romp el silenci.*)

DONYA CRISTINA

Has de perdre la por i dir-li que'ls teus papàs ja comencen a cansar-se'n de que'ls mesos passin l'un darrera l'altre sense que's vegi que millores.

L' EUGENI

Sí, i ell me dirà lo de sempre: que jo'n soc el culpable.

DON ANTON

(*interrompent la lectura del diari, que deixa damunt la taula*)

Oh! Potser es veritat.

L' EUGENI

(*tímidament, vergonyós, fent un esforç pera dir l'insolencia*)

No! si ja sé que pera vostès jo mai tinc raó.

DONYA CRISTINA (*benvolenta*)

No responguis així, Eugeni. Si la tens, per què han de negar-te-la els papàs?

L' EUGENI

Com que vostès sempre creuen més lo que diuen els altres que lo que'ls dic jo...

DON ANTON

Te fixessis un xic més en lo que t'ensenyen.

L' EUGENI

(*tremolós, gairebé plorós de tant apocat*)

Ells se fixessin un xic més en lo que puc fer jo. S'han imaginat que per dotze duros els puc fer la feina d'un que'n guanyi vinticinc o trenta, i això es impossible, papà.

DON ANTON

Al món no hi ha re impossible. Si t'ho manen, es que't consideren apte per fer-ho, i si ho creuen així, has de fer per manera de complaure-ls.

L'EUGENI

Però com vol que m'ho arregli, si no puc?

DON ANTON

Esforça-t.

L'EUGENI

Això! I cada dia'm trobo més malament.

DON ANTON

Rebequeríes teves. El treball no mata ningú.

L'EUGENI (*adolorit*)

Veuen? Això es lo que'm neguiteja més, això. Pateix d'esperit i d'angunia durant dotze hores, i encara que no t'ho vulguin reconèixer.

DON ANTON

Potser sí que vols que't contemplem com quan eres criatura!

L'EUGENI

Que ho demano, jo, que'm contemplin? Jo, sols vui que's faci justicia a les meves queixes; res més!

DON ANTON

Quan jo dic que't deixes omplir el cap de vent pels teus companys de despatx!

L'EUGENI

Sí, de vent! De números, me l'omplen, el cap, papà; de números, que, de tants, no hi caben, i ells s'empenyen en fer-hi entrar. I, encara, depressa, que tot es urgent, i para compte en equivocar-te, que si no, l'un escàndol seguirà l'altre...

(*Don Anton se sent commogut i fa esforços per mantenir-se sever. Donya Cristina sofreix i calla, canviant-se alguna mirada de dolor amb el seu marit.*)

Com si jo per treballar m'hagués queixat alguna vegada!

DON ANTON (*dissimulant el sentiment*)

Si no pares en tot el dia de queixar-te!

L'EUGENI

Sí, tot el dia!

DON ANTON

Tot el dia, tot el dia!

L'EUGENI

Si no tinc temps, papà!

DON ANTON

Vaja, prou respondre. Al que pera viure ha de treballar no li toca fer més que lo que li manen.

L' EUGENI

També podríen manar-me que anés a descarregar sacs a la Riba.

DON ANTON

Aquí's tracta no més de lo que sigui de la feina.

L' EUGENI

De la molta feina... i mal pagada, això. (*Els ulls humits, les paraules trencades per un plor que ofega, entre dents:*) Però tot dura fins que s'acaba.

DON ANTON

Què vols dir amb això?

L' EUGENI (*alçant-se*)

Res, no vui dir.

DONYA CRISTINA

Vaja Eugeni: sigues bon minyó i no responguis més al papà.

L'EUGENI (*com abans*)

Tinc la desgracia de que tot ho faig malament, jo... (*Amb intenció.*) Sabés fer com els altres, que

quan estan cansats no's miren gens a deixar la feina, potser fora més ben vist.

DON ANTON (*amb gènit*)

Llengua-llarg! Més que llengua-llarg! Vetaquí quin es el teu mal : gelosía.

(*L'Eugeni vol respondre novament, mes donya Cristina li priva amb un moviment de cap ple de benvolença.*)

DONYA CRISTINA (*senyalant-li el rellotge*)

Apa, que es tard.

L'EUGENI (*anant-se'n cap a l'esquerra*)

Bon dia tinguin.

DONYA CRISTINA

Deu te faci bo, fill meu.

(*Donya Cristina toca'l timbre i apareix per la dreta la cambrera, que recull el servei de damunt la taula.*)

ESCENA II

DONYA CRISTINA I DON ANTON

DONYA CRISTINA

Pobre Eugeni!

DON ANTON

Té tota la raó d'aquest món!

DONYA CRISTINA

Es tant criatura, encara!

DON ANTON

En Pons tant mateix ne fa un gra massa. Està abusant de la seva bondat, i fins de la meva.

DONYA CRISTINA

Tu l'has d'anar a veure i dir-li que li tingui una mica de consideració, al nostre fill.

DON ANTON

Avui mateix miraré de veure-l a Llotja.

DONYA CRISTINA

I per què no vas al despaig, que es més segur trobar-li?

DON ANTON

Perquè l'Eugeni se n'enteraría, i tampoc vui que pensi que li donem ales.

ESCENA III

ELS MATEIXOS, MÉS LA FLORA I EN SILVERI

(*Venen corrent; la Flora al davant, amb una carta a la mà. Donen dues o tres voltes per l'escena. Ell va en mànegues de camisa.*)

EN SILVERI

Dona-m això,'t dic!

LA FLORA

No, senyor, no!

EN SILVERI

Flora, tindrem un disgust!

DONYA CRISTINA

Què us passa, ara?

LA FLORA

Sant Mateu, qui troba es seu!

EN SILVERI

Dèus voler que hi hagi soroll!

LA FLORA

Jo ho he trobat, i es pera mi.

EN SILVERI

No'm facis desesperar, sents?

DONYA CRISTINA

Però, nena, què es això?

LA FLORA

Una carta que jo he trobat a terra, i aquest vol que li dongui.

EN SILVERI

No, senyora, que no l'has trobada. Me l'has presa de la butxaca.

LA FLORA

Era a terra!

EN SILVERI

Perquè tu li has tirat quan me respallaves l'americana.

LA FLORA

Jo, lo que't dic, que era a terra!
(*Pausa. Ella li fa llengotes, mentres ell s'impacienta més.*)

DONYA CRISTINA

I de qui es aquesta carta?

LA FLORA (*ràpida, com per venjar-se*)

De la seva promesa.

EN SILVERI

Mentidera!

DONYA CRISTINA

Què es això, Flora?

EN SILVERI

Dona-m la carta!

LA FLORA

Primer la vui llegir.

EN SILVERI

Hi haurà raons, mamà.

DON ANTON (*esclatant*)

Però que us proposeu que a casa no hi hagi un moment de repòs?

LA FLORA

Té, té, mal-carat. No tinguis por que mai més te gasti cap broma.

EN SILVERI

Ja sabs que en les meves coses no hi has d'intervenir pera res, tu.

DON ANTON

Quines coses són, les teves, que la teva germana no pot intervenir-hi?

LA FLORA (*mofeta*)

Festeja.

EN SILVERI

I a tu què t'importa?

DON ANTON

I amb qui festeges, mocós?

EN SILVERI (*mal-carat*)

Es tard, papà.

DON ANTON

Fes que jo me n'enteri, ja veuras si es tard o d'hora.

(*En Silveri se'n va per la dreta sense respondre.*)

ESCENA IV

ELS MATEIXOS, MENYS EN SILVERI; DESSEGUIDA L'IGNASI

DONYA CRISTINA

No t'està gens be, Flora, gastar aquestes bromes amb els teus germans.

LA FLORA

Si no ho es una broma, mamà. Aquella carta es de l'Emilia Ricart, i es la tercera que li trobo.

DONYA CRISTINA

De l'Emilia?

LA FLORA

Sí, senyora, sí.

DONYA CRISTINA

Doncs ja veuras, quan vinguin els seus papàs: aveiam què són aquests misteris.

L'IGNASI (*des de dintre, a la dreta*)

Mamà!

DONYA CRISTINA (*amb naturalitat*)

Qui es?

LA FLORA

Espera-t. (*Escoltant millor.*)

L'IGNASI (*des de dintre*)

Mamà!

LA FLORA

L'Ignasiet.

DONYA CRISTINA

Què vols?

L'IGNASI (*des de dintre*)

Quina hora es?

LA FLORA

Apa, dormilega. Són tres quarts de nou.

L'IGNASI (*des de dintre*)

Tres quarts de nou? (*Surt desesperat en mànegues de camisa.*) També podíen avisar-ho, que es tant tard! (*Se mira el rellotge.*) Que fas brometa, Flora? (*La Flora riu.*) Però, així i tot, ho es, de tard! Falten dèu minuts pera les vuit, i ja vaig dir que a un quart de nou havía d'anar a veure an en Roldós.

DON ANTON

Retiressis més dejorn, que no t'hauríes de refiar dels altres.

L'IGNASI

(*mentres se posa el coll i la corbata*)

Ara sí que no tinc temps de discutir, papà.

DON ANTON

Tu sí que no'n tens mai, de temps, quan te convé.

L'IGNASI

Ai, que t'has llevat de mala lluna, avui.

DON ANTON

Eren les dues quan has retirat, aquesta nit.

LA FLORA

Oh!...

L'IGNASI (*amb gravetat còmica*)

T'equivoques, papà.

DON ANTON

Be prou que t'he sentit.

L'IGNASI

Te dic que t'equivoques... Aquesta manía que, fa una temporada, tens pera mi, te fa exagerar terriblement les coses... Faltaven cinc minuts pera les dues.

DON ANTON

(*l'amenaça amb qualsevol cosa que tingui a mà*)

Si no te'n vas de davant meu!...

(*L'Ignasi fuig corrents per la dreta i's topa amb la sortida d'en Silveri.*)

EN SILVERI (*a la porta, a l'Ignasi*)

No siguis imbècil!

L'IGNASI

Sí, per tu estic, ara. (*I desapareix.*)

ESCENA V

DONYA CRISTINA, DON ANTON, LA FLORA I EN SILVERI

EN SILVERI (*disposat a anar-se'n*)

Bon dia.

DON ANTON

Espera-t, tu.

EN SILVERI

Es tard, papà!

DON ANTON

Te dic que t'esperis. (*A la Flora.*) Tu, ves-te'n. (*La Flora se'n va per la dreta.*)

ESCENA VI

DONYA CRISTINA, DON ANTON I EN SILVERI

DON ANTON

Escolta: que sigui la primera i darrera vegada que jo sàpiga que fas el mico amb l'Emilia Ricart.

EN SILVERI (*sofocat*)

Jo?

DON ANTON

Sí, tu, tu.

EN SILVERI (*amb orgull*)

Jo no faig el mico amb ningú.

DON ANTON

Procura que jo no t'hi arreplegui.

EN SILVERI

Després de tot, ja tinc els anys, no pera fer el mico, com tu dius, sinó per voler una noia.

DON ANTON

Els anys, noi? Els anys?...

EN SILVERI

Vintitrès... Tu, a vintitrès, ja eres pare.

DON ANTON

Tant-de-bo no ho hagués estat mai!

EN SILVERI

Me permets que me'n vagi a l'oficina?

DONYA CRISTINA

Ves, ves, Silveri.

EN SILVERI

Estiguin bons.

ESCENA VII

DONYA CRISTINA, DON ANTON I L'IGNASI

L'IGNASI

(des de la porta, vestit per anar-se'n) Vols donar-me una pesseta mamà?

DON ANTON

Quatre.

L'IGNASI

Com vulguis. Tu manes. Si dius vuit, vuit. Estic disposat a obeir-te.

DONYA CRISTINA

Té, té, i ves-te'n.

DON ANTON

No vui que l'hi donis.

L'IGNASI

Es clar. Si ell vol que me'n donis quatre.

DON ANTON

Aviat semblaría que nosaltres tenim una mina de moneda.

L'IGNASI

Altra cara hauríem de fer, papà, perquè semblés això.

DON ANTON

Sí, pots queixar-te. Com que vas tant malament!

L'IGNASI

Perquè sé engiponar-me. Mira: avui porto les sabates den Josep María i la corbata den Pasqual. Així anem passant. Lo trist es que no puc canviar amb ningú el porta-monedes: tots se l'amaguen sota'l coixí. (*Donya Cristina se'n riu.*)

DON ANTON

Procuressis treballar i no't trobaríes així.

L'IGNASI

Faig tot lo possible pera conseguir-ho.

DON ANTON

Mentres puguis pujar amb l'esquena dreta!

L'IGNASI

Es dir que voldríes que fos esguerrat?
(*Donya Cristina torna a somriure.*)

DON ANTO

Això, burla-t de mi! Pren-t'ho de broma!

L'IGNASI

Si no es això!

DON ANTON

Mentres facis gracia a la teva mare...

DONYA CRISTINA

No siguis així, Anton!

DON ANTON

Just! Defensa-l! (*A l'Ignasi.*) Ves-te estant aquí, encara!... Igual dèus haver de veure an en Roldós tu que jo!

L'IOANSI (*molestat*)

Fins me faríes perdre les ganes d'anar-hi, ja ho veus.

DON ANTON

Mentre trobis la taula parada...

L'IGNASI

Per l'amor de Deu!

ESCENA VIII

ELS MATEIXOS, MÉS EN FREDERIC

(*En Frederic surt per la dreta, xiulant l'aire de l'Himne de Riego, i travessa l'escena, sense dir una paraula, anant-se'n per l'esquerra.*)

L'IGNASI (*al sentir el xiulet den Frederic*)

Mira: aquest es el que ho entén millor que ningú. De bon matí ja refila. (*En Frederic ja ha desaparegut.*) Espera-m, que'm pagaras el tramvía. (*Al passar pel costat de donya Cristina aquesta li dona una pesseta, que ell pren dissimuladament.*) Adeu! (*I se'n va.*)

ESCENA IX

DONYA CRISTINA, DON ANTON I EN JOSEP MARÍA

DÒNYA CRISTINA

No li retreguis més, pobre Ignasiet, el que no treballi.

DON ANTON

Així potser s'espavilarà.
(*En Josep María surt per la dreta, descalç, amb unes sabates a les mans.*)

EN JOSEP MARÍA

Vaja! Ho veu, mamà? La mateixa cançó de cada dia. L'Ignasi s'ha calçat les meves sabates.
(*Don Anton, ràpid, per no enfadar-se, s'aixeca i se'n va per l'esquerra.*)
Què té, ara, el papà? Sempre s'enfada, també. Si li passés una cosa així, no sé pas què faría.

DONYA CRISTINA

Ves, fill meu, ves, no acabis d'encendre'l foc.

EN JOSEP MARÍA

Però, aont vols que vagi amb aquests esclops?

DONYA CRISTINA

Ja les hi farem treure al mitgdia.

EN JOSEP MARÍA

No, jo no me les poso pas. Vaig a veure si encara hi ha algú que dormi.

DONYA CRISTINA

Josep María, per Deu! No busquis més raons! Calça-t.

EN JOSEP MARÍA (*asseient-se pera calçar-se*)

I com? Té. Un cordó trencat. (*Se posa nerviós.*) Altra vegada. (*El nusa. Més nerviós.*) Altra vegada!

DONYA CRISTINA

Però no't posis nerviós, home. Pren paciencia, per ara.

EN JOSEP MARÍA

No, lo que faré serà llogar un municipal perquè s'estigui al quarto mentres jo dormi.

DONYA CRISTINA

Dona : ja te les arreglaré.

(*Nusa el cordó d'una sabata i l'hi dona.*)

EN JOSEP MARÍA

Sí, mira : uns rosaris.

DONYA CRISTINA

Pregunta a la Flora si té cordons nous.

EN JOSEP MARÍA

Mitja hora més.

DONYA CRISTINA

Anem, ja l'hi diré jo.
(*Desapareixen per la dreta i l'escena queda un moment sola. Després, pel mateix costat, surt en Modest i fulleja el diari. Un moment després ve l'Eudald.*)

ESCENA X

EN MODEST I L'EUDALD

(*L'Eudald passa de llarg, però en Modest, que l'esperava, el detura.*)

L'EUDALD

Adeu.

EN MODEST

Adeu... Escolta.

L'EUDALD (*boi a la porta de l'esquerra*)

Què vols?

EN MODEST

Què va ser això d'air vespre?

L'EUDALD

Soc jo qui té de dir-t'ho?

EN MODEST

Tu, sí.

L'EUDALD

No sé perquè.

EN MODEST

Tu vas ser qui va sostenir la meva acusació.

L'EUDALD

Jo no vaig dir més que lo que devía dir.

EN MODEST (*provocatiu*)

Lo que ets, tu, un poca-solta.

L'EUDALD

Modest!

EN MODEST

Això que t'he dit. I procura no posar-te gaire amb mi si no vols arribar més enllà.

L'EUDALD

Què volen dir aquestes amenaces?

EN MODEST

Volen dir que ja fa massa temps que duren les teves oficiositats, i que ha arribat el moment de que s'acabin.

L'EUDALD

Les meves oficiositats, dius? Si callo tot lo que no devía callar, Modest.

EN MODEST

Què has de callar de mi?...

L'EUDALD

Ni el to amb que m'has emprès, ni el lloc, ni l'hora, són apropòsit per dir-te tot lo que tinc ganes de dir-te, i que ningú més que tu s'enterarà de que ho sàpiga.

EN MODEST

Parla, home, parla. No tinguis escrúpols.

L'EUDALD

Sí, Modest: jo tinc escrúpols.

EN MODEST

Aquest to de superioritat que gastes amb mi s'ha d'acabar, sents? Jo no'm preocupo de tu, ni'm recordo de que siguis al món; altres coses de més importancia són les que m'atreuen. Per lo tant, deixa-m en pau, pel bé de tots.

L'EUDALD

Quan no afecti al bé de tots lo que puguis fer, jo no he de parar esment en les teves accions. Recordar-me de que ets al món, sí, que ets germà meu.

EN MODEST

Greu me sab.

L'EUDALD

Ets un insolent.

EN MODEST

I tu un imbècil carregat de pretensions.

L'EUDALD

Els teus judicis, Modest, són ben poca cosa.

EN MODEST

I els teus no són res. Per lo tant, i pera acabar d'un cop, te prohibeixo que mai més m'esmentis.

L'EUDALD

Ah, no! T'equivoques. El teu cas es massa gros perquè'l deixi estar com està.

EN MODEST

I a tu què se te'n dona de mi?

L'EUDALD

Què se me'n dona? Tu dorms sota'l meu sos-

tre, tu menges a la meva taula, tu ets germà de les meves germanes... I la teva conducta de perdut que poses en l'atzar d'una carta el nom de casa, creus que no ha d'interessar-me? Quan vulguis seguir la teva vida crapulosa, ves-te'n lluny de nosaltres. En fi: ja t'he dit que no es lloc apropòsit, aquest, per parlar d'això. I jo, *vaig al despaig...*

EN MODEST (*cínicament*)

I jo no hi vaig, quan no'm dona la gana d'anar-hi.

L'EUDALD

Això fora lo de menos, si no'n quedessin tants darrera teu que se'n ressentiran. Adeu. (*Se'n va.*)

(*En Modest queda un moment en escena, per no sortir amb l'Eudald. Encén un cigarret i després se'n va, com l'altre, per l'esquerra.*)

ESCENA XI

LA FLORA I EN JOSEP MARÍA

LA FLORA

(*an en Josep Maria, amb qui surt per la dreta*)

Vaja, ho veus? Tant de rondinar i encara hi has guanyat.

EN JOSEP MARÍA

Jo t'asseguro que no'm passarà més.

LA FLORA

Apa, ves, ves, que avui faras tard.

EN JOSEP MARÍA (*mirant-se el rellotge*)

Les vuit i cinc, ja! Adeu.
(*Surt precipitadament per l'esquerra.*)

ESCENA XII

LA FLORA, EN PASQUAL I EN RAFEL

EN PASQUAL
(*an en Rafel, amb qui surt per la dreta*)

Jo sí que rai! Mira: avui ell m'ha pres la corbata? Demà jo li pendré l'americana.

LA FLORA

Si hi perdras, Pasqualet. No es tant bona com la teva.

EN PASQUAL

Oh, si no es pas pera posar-me-la! Es perquè no pugui sortir de casa.

EN RAFEL

Jo més aviat li pendría el rellotge, si volgués que no sortís de casa.

EN PASQUAL

Sí, i què?

EN RAFEL

Com que sempre espera última hora!
(*En Pasqual respon amb un geste que es com una menaça carinyosa.*)

LA FLORA

Mireu que es graciós!
(*En Pasqual, que, com en Rafel, du embolicat amb un diari l'esmorzar, desfà'l paquet pera veure què hi ha dintre, i comenta amb un geste de contrarietat lo que hi troba, sense intervenció dels altres.*)

EN RAFEL (*aprés una pausa*)

Ja sabs l'acord d'air vespre, eh, Flora?

LA FLORA

Quin acord?

EN RAFEL

El d'air vespre, ja t'ho he dit.

EN PASQUAL

Aquesta no sab res.

EN RAFEL

Tu no sabs que air, desprès de cridar tant, van entendre-s?

LA FLORA (*fent la desentesa*)

Qui?

EN RAFEL

El papà, la mamà, l'Arcadi i l'Eudald.

LA FLORA

Ah, no sé res. Si jo dormía!

EN RAFEL

No ho crec.

LA FLORA

Te dic que sí.

EN RAFEL

No ho crec.

LA FLORA

Te torno a dir que sí, Rafel.

EN RAFEL

Tu'm diríes que sí fins demà passat, i jo encara no ho creuría que dormissis.

LA FLORA

Per què?

EN RAFEL

Perquè, amb els crits del papà, ni el ciment s'adorm.

EN PASQUAL

T'has llevat xistós, avui.

LA FLORA

Be, aveiam, quin va ser l'acord?

EN RAFEL
(*amb intenció i malicia infantívola*)

Aguanta-t. (*Donant molta importancia a la noticia.*) Que l'Arcadi no's casi.

LA FLORA

Ara sí que no't crec.

EN PASQUAL

Tal com t'ho diu.

EN RAFEL (*confidencialment*)

Ja veuras. Que ja es fòra l'Arcadi?

LA FLORA

No encara. Ara està parlant amb la mamà.

EN RAFEL

Doncs no cridis, que no'ns senti. El papà, quan va ser fòra l'Arcadi, va dir a l'Eudald: «Si ell se casa, com quedarem?» No sé quin misteri hi ha darrera aquesta pregunta.

LA FLORA

Jo sí que ho sé.

EN RAFEL

Què es?

LA FLORA

Com que ell es el que guanya el sòu més gros de tots els de casa, si ell ens deixa, qui la sostindrà?

EN RAFEL

Això devía voler dir! Vaia!

EN PASQUAL

I, mira: jo tampoc hi havía caigut.

EN RAFEL

Sí, sí: això volía dir. Tant que havíem rumiat pera entendre-ho!

EN PASQUAL (*amb picardía*)

Doncs t'has ben lluit, Flora.

LA FLORA

Jo, per què?

EN RAFEL

Tu i la Cristineta, totes dues.

LA FLORA (*malhumorada*)

Però per què?

EN PASQUAL

Perquè lo que es vosaltres no us caseu pas que no's casi ell.

LA FLORA
(*sense dissimular el disgust que li donen*)

I per què m'haig de casar, jo?

EN RAFEL

Mira: per matar l'estona, si't sembla.

LA FLORA (*evasivament*)

Però si jo mai hi he pensat.

EN PASQUAL (*fent l'ullet, amb picardía*)

Tu, ves què diu!

EN RAFEL (*amb vivor*)

Deixa-la dir.

LA FLORA (*sofocada*)

A veure quan m'ho heu sentit dir.

EN PASQUAL

Jo, mai.

EN RAFEL

Ni jo.

EN PASQUAL

Però no falta qui ha vist rondar la casa i fer discursos amb els dits.

(*Accionant lo que acaba de dir.*)

LA FLORA

Sí!

EN PASQUAL

Nooo!

LA FLORA

I després, que no sé per què la Cristineta no pot casar-se, tenint promès, si no's casa l'Arcadi.

EN PASQUAL

Per falta de parella.

LA FLORA

I doncs, en Salvador?

EN RAFEL

Volarà, com tots. Ja ho veuras.

EN PASQUAL (*posant-se seriós*)

Es que es molt curiós lo que passa a casa. L'Arcadi, que té relacions, no'l deixen casar. L'Eudald, que podría fer-ho, no troba promesa.

EN RAFEL (*amb molta serietat*)

Tant que'ns convindría que l'Arcadi's casés.

LA FLORA

Per què?

EN RAFEL

Ves perquè. Que no ho sabs? La gent ja ha començat a dir tant que tots nosaltres serem com

els papàs, que ningú s'atreveix a comprometre-s. Digues què li ha passat a la Cristineta.

(*Una lleu tristesa s'apodera de la Flora, qui s'asseu al costat esquerra de la taula.*)

EN PASQUAL

I no una vegada sola... I a l'Eudald? Al cap de tres mesos de relacions, carabaça.

EN RAFEL

I a tu't passarà lo mateix.

EN PASQUAL

La gent s'espanta.

EN RAFEL

I com si no n'hi hagués hagut prou amb els papàs, el nostre germà gran ha acabat d'arreglar-ho.

EN PÁSQUAL

En quatre anys de matrimoni, quatre criatures.

EN RAFEL

Ves quin avenir!

EN PASQUAL

Sí, seguint per aquest camí, acabarà com els papàs... si es que han acabat. Dos d'un cop.

(*Senyalant-se ell i en Rafel.*)

EN RAFEL (*altra vegada picardiós*)

No vols caldo? Dues taces.

EN PASQUAL (*també amb intenció*)

Sembla que ho donguin!

EN RAFEL

Al menos, si's casés l'Arcadi, tindría cordura i calmaría un xic la gent...

LA FLORA

(*que està de cara a la porta de la dreta, alçant-se*)

Calleu. Me sembla que ve.

EN RAFEL

Anem, doncs.

EN PASQUAL

Adeu. (*Se'n van per l'esquerra.*)

LA FLORA

Adeu.

(*Se fa una pausa llarga. La Flora, que comença a sospitar el drama que ha de sobrevenir-li, s'aixuga una llàgrima silenciosa*).

ESCENA XIII

LA FLORA I L'ARCADI

L'ARCADI (*per la dreta*)

Adeu, petita.

LA FLORA (*aturant-lo*)

Escolta. Ja t'ha passat el disgust d'air vespre?

L'ARCADI

No soc pas jo qui's va disgustar.

LA FLORA (*amb decepció*)

Ah, no?

L'ARCADI

No. Que't sab greu?

LA FLORA

No, no... Però com que jo'm creia que tu l'estimaves a la promesa...

L'ARCADI

Sí, i què?

LA FLORA

Me feia l'efecte de que tindríes un disgust al saber l'oposició dels papàs.

L'ARCADI (*sorprès*)

I d'aont has tret que'ls papàs no volen que'm casi?

LA FLORA (*evasivament*)

Ah, no sé res, jo; no sé res.

L'ARCADI

Sí, sí; tu sabs alguna cosa que no vols dir-me.

LA FLORA

No, no...

L'ARCADI

No fingeixis, que no'n sabs.

LA FLORA

Te dic que no... (*Amb veemencia.*) Però no'ls escoltis als papàs en això, sents? no'ls escoltis. Si l'estimes de debò la Feliça, casa-t'hi, Arcadi...

L'ARCADI

I per què hi tens tant interès?

LA FLORA

Per ella.

L'ARCADI

No diguis mentides.

LA FLORA

No'n dic pas. (*Pausa curta.*)

L'ARCADI

Ara t'endevinaré una cosa.

LA FLORA (*inquieta*)

A mi?

L'ARCADI

Sí... (*Amb afecte.*) Oi que tens relacions tu, sense que ho sapiguem nosaltres?

LA FLORA (*sofocada*)

Jo?... No, Arcadi, no!

L'ARCADI

Per què vols enganyar-me? Te penses que no ho conec? Pobre Flora! Vetaquí perquè vols que jo'm casi! Jo, sense voler-ho, soc un destorb pera les teves ilusions!

LA FLORA

No, no!

L'ARCADI

Sí, sí... Si es lo que abans de que's casés l'Antonet deiem d'ell, sinó que tu encara eres una nena: tenies quinze anys i no podies entendre-les aquestes coses. Volíem que's casés ell, perquè desfés aquest temor que la gent té a la nostra familia... Deiem que casat ell, casada la Cristineta, casat l'Eudald, i després, quan fos hora, tu

i els altres... I ell ha estat tant fecond com els papàs, i ara sols quedo jo pera deslliurar-vos. (*La Flora no pot evitar una llàgrima d'emoció.*) Pobres germanes meves!... No ploris. Què no faré jo, que t'estimo tant, per no matar-te l'ilusió?...

LA FLORA

Perdona-m, Arcadi!...

L'ARCADI

Estima força, Flora, estima força... Es l'únic alivi que trobem en la vida els que hem de sofrir. Adeu, i no ploris més.

LA FLORA

No diguis res a la mamà, sents?

L'ARCADI

No, dòna, no. (*Se'n va per l'esquerra.*)

ESCENA XIV

LA FLORA; A POC DONYA CRISTINA

(*La Flora's queda mirant al jardí. Per la dreta ve donya Cristina.*)

DONYA CRISTINA

Flora!

LA FLORA

Mamà!

DONYA CRISTINA

Ja són fòra tots?

LA FLORA

Sí, senyora. Ara acaba de sortir l'Arcadi.

DONYA CRISTINA

Fins ara?

LA FLORA

Sí, senyora... (*No sabent què dir.*) S'ha mirat el diari abans d'anar-se'n.

DONYA CRISTINA

I el teu papà, encara es pel jardí?

LA FLORA

(*veient-lo per la miranda*)

Miri-se'l! Ara ve amb el tiet Llorenç.

DONYA CRISTINA

D'aont surt en Llorenç, tant aviat?

LA FLORA

Vaig a rebre-ls. (*Se'n va per l'esquerra.*)

(*Se fa una pausa. Donya Cristina, que es una senyora molt endreçada, posa en ordre una cadira, plega'l diari, arregla una flor que queia del gerro, enretira una cortina de la miranda, etc.*)

ESCENA XV

DONYA CRISTINA, LA FLORA, DON ANTON
I DON LLORENÇ

(*Al sentir la veu dels que venen, donya Cristina's queda a la porta, esperant-los.*)

DON ANTON

Passa, passa.

DONYA CRISTINA

Matineges molt.

DON LLORENÇ

Què tal? Què tal?

DONYA CRISTINA

Be, i tu?

DON LLORENÇ

Com sempre.

LA FLORA

Li faré un pom de clavells, eh?

DON LLORENÇ

De lo que tu vulguis, mentre sigui un pom una mica gros.

LA FLORA

I per què'l vol gros?

DON LLORENÇ

Perquè t'estiguis força estona abaix, que'ls teus papàs i jo hem de parlar sense que tu hi siguis.

LA FLORA (*somrient*)

Noi, quina manera de treure-m!

DON LLORENÇ (*rialler i amable*)

De dir-te que te'n vagis.

DON ANTON (*amoinat*)

Ves, ves, doncs.

LA FLORA

Fins després.

DON LLORENÇ

Adeu.

ESCENA XVI

DONYA CRISTINA, DON ANTON I DON LLORENÇ

DON ANTON

Sèu.
(*Don Llorenç l'obeeix, i s'asseu a l'esquerra de la taula. Don Anton a la dreta i donya Cristina al fons.*)

DON LLORENÇ

Vinc a parlar-vos de la Cristineta, i he pensat que la millor hora deu esser aquesta que ella no es a casa.

DON ANTON

Què hi ha de nou?

DON LLORENÇ

Air va venir-me a trobar el seu promès.

DONYA CRISTINA

A tu?

DON LLORENÇ

Sí. Va dir-me que havent estat jo qui us l'havía fet conèixer, era jo el més indicat pera complir l'encàrrec que vinc a dur-vos.

DONYA CRISTINA

I quin es aquest encàrrec?

DON LLORENÇ

Una carta pera ella i unes paraules pera vosaltres. La carta va desclosa perquè sigueu els primers de llegir-la i digueu si la trobeu be. Es aquesta. (*Una que se'n treu de la butxaca i que dona a donya Cristina.*)

DONYA CRISTINA

(*Després de llegir-la ansiosament, amb estupefacció*)

Es possible?

DON ANTON (*neguitós*)

Aveiam.

(*Donya Cristina li dona la carta. Ell la llegeix amb sorpresa.*)

DONYA CRISTINA

I de què ve?

DON ANTON (*convençut*)

Això es una excusa.

DON LLORENÇ

Sí que ho es. Que se'n va a Munich, es cert; però no perquè la casa d'allà el cridi, sinó perquè ell ha sol·licitat el trasllat, per veure si's distreu del record de la vostra filla. Diu que l'estima, i...

DONYA CRISTINA (*adolorida*)

Vaia una estimació!

DON ANTON

(*començant a neguitejar-se*)

Be, però quin motiu té per obrar així?

DON LLORENÇ

Té por.

DONYA CRISTINA

De què'n pot tenir, de por?

DON LLORENÇ

Té por del matrimoni.

DON ANTON

Doncs qui el fa comprometre?

DONYA CRISTINA

Que'l vam anar a buscar nosaltres?

DON LLORENÇ

Es que aquesta por no l'ha tinguda fins ara, quan a casa seva han vist que lo del casament era cosa feta i li han començat a fer reflexions i li han fet veure inconvenients.

DONYA CRISTINA

Però no es pas una criatura!

DON ANTON

I quina es aquesta por que té? Que no la creu ben honrada la nostra Cristineta?

DON LLORENÇ

I a tu't sembla que si m'hagués demostrat aquest temor, jo l'hauría deixat sortir de casa sense que me'l provés d'una manera o altra? No soc germà teu, i no sé fer respectar els teus fills tant be com ho puguis fer tu?

DON ANTON (*esclatant*)

Doncs parla d'una vegada : què l'espanta?

DON LLORENÇ

Lo que ha espantat a tots. (*Donya Cristina abaixa'l cap, endevinant l'acusació.*) Aquesta fecunditat vostra, que la gent creu que ha de trascendir als vostres fills com l'ufana d'una serment vigorosa.

DON ANTON (*cap-baix, concentrat*)

Covard!

DON LLORENÇ

Ell, no : els seus. La mare, primer; el pare, després; més tard, tota la familia plegada.

DONYA CRISTINA

Però que no ho van saber desseguida, això?

DON LLORENÇ

Ha estat precís que primer s'enteressin ben be de tot lo de casa vostra. Del cas vostre, reproduit en l'Antonet i la seva dòna, dels inconvenients en que s'ha trobat per tres o quatre vegades la Cristineta...

DONYA CRISTINA

Pobre filla!... Això es matar-la.

DON LLORENÇ
(*volent endolcir l'agror de l'escena*)

El món va així. O's queixa per poc, o's queixa per massa. Jo tinc un amic que's volía suicidar perquè Deu no li enviava un fill... (*Veient que no ha fet gracia, torna a posar-se seriós*). Una altra cosa que retreuen es el teu gènit...

DON ANTON (*violentant-se*)

El meu gènit?... Què n'han de fer del meu gènit? Que he donat mai que dir a ningú, en la meva vida?

DON LLORENÇ

Després, el caràcter dels teus fills...

DON ANTON (*iradament*)

Prou, Llorenç! No acabis!... Jo vui tenir el dret de dir-ne tot lo d'aquest món, dels meus fills, però aquí, dintre de casa, comprens? Fòra d'aquí ningú me n'ha sentit queixar ni ningú ha intentat

queixar-se'n davant meu. Els meus fills són els millors fills del món. Els millors, ho tens entès? Ells no han donat mai motiu per cap afront a la familia, ja ho sabs tu. Si jo m'hi enfado... que m'hi deixin enfadar... Jo soc l'únic que hi té dret, perquè jo he hagut de pujar-los, cuidant, al mateix temps que la seva vida, la vida de la nostra casa!

DON LLORENÇ

No t'ho prenguis aixís, home!

DON ANTON

(*s'alça i's passeja excitat, nerviós*)

Els meus fills, me retreuen! Si el més dolent de tots pot ensenyar d'honradesa i voluntat al més bo de totes les altres cases!... En fi : no'n parlem més. Aquest home ha vingut a casa sense que nosaltres el demanessim. Se n'ha anat, sense que'l treguessim... Si fos un home com jo i com el més petit dels meus fills, no hauría obrat d'aquesta indigna manera!

DON LLORENÇ

Deixa-ho córrer. No es qüestió d'amoinar-s'hi més, ara. Veure com se prepara la Cristineta perquè la nova no la sobti... i esperar que un altre se n'enamori, que una noia vistosa com ella, be ha de trobar, un dia o altre, qui sigui digne de la seva estimació.

DONYA CRISTINA
(*plena de dolorós convenciment*)

Ella m'hagués de creure a mi. No s'escoltaría ningú més, no.

DON ANTON
(*en un esclat de dignitat*)

I per què no? Es que tothom del món es pobre d'esperit com aquest home?

ESCENA XVII

ELS MATEIXOS, MÉS LA FLORA

LA FLORA
(*al presentar-se per l'esquerra, amb un gran ram de flors*)

Estan llestos, ja?

DON LLORENÇ

Però d'aont surts amb aquest monument?

LA FLORA

Que no's veu amb cor de portar-les?

DON LLORENÇ

No pas jo.

LA FLORA

Les hi faré portar, doncs.

DON LLORENÇ

Per qui?

LA FLORA

Per... no ho sé, per qui... (*Passa llista mentalment i després diu, rient:*) Ah, si! En Rafel i en Pasqual, les hi duran, entre tots dos, aquesta tarde.

DON LLORENÇ

Ja seran musties.

LA FLORA

Doncs, tingui, fem canvis. (*Treu el ram del gerro, que es més petit, i hi posa'l gros.*) Aquest be podrà dur-lo.

DON LLORENÇ

Això ja es més enraonat, veus?

(*Truquen a la porta del jardí; timbre llarg.*)

LA FLORA

Ja dèu esser aquí la Cristineta.

DONYA CRISTINA

(*després de mirar pel finestral*)

No, que es l'Antonet.

LA FLORA

Vaig a obrir-lo.

(*I se'n va, corrent, per l'esquerra.*)

DON ANTON

Malament.

DON LLORENÇ

Per què?

DON ANTON

Res de bo anuncía, aquesta visita.

ESCENA XVIII

ELS MATEIXOS, MENYS LA FLORA

DONYA CRISTINA

No li diguis res de tot això de la Cristineta, a l'Antonet.

DON LLORENÇ

Naturalment.

DONYA CRISTINA

No valdría tant com la feina que donaríem a la seva dòna per anar-ho a fer saber als coneguts. (*Pausa. Donya Cristina i Don Anton s'estan mirant al defòra. Don Llorenç caragola un cigarret.*)

ESCENA XIX

ELS MATEIXOS, MÉS LA FLORA I L'ANTONET

LA FLORA (*encara a dintre*)

Tots bons?

L'ANTONET

Tots.

LA FLORA

I la petita, també?

L'ANTONET

També. (*Sortint.*) Què tal, papà? I tu, mamà? I vostè, oncle?

(*Els pares el saluden amb un moviment de cap. Don Llorenç amb una encaixada.*)

DONYA CRISTINA

Què't porta? Que hi ha alguna novetat?

L'ANTONET

No... Es dir, a casa, no.

DON LLORENÇ

I la teva dòna?

L'ANTONET

Bé, gracies. (*A Donya Cristina.*) La Cristineta?

DONYA CRISTINA

A plaça, amb la Tresa.

L'ANTONET

Com es que hi va ella?

DONYA CRISTINA

Si no hi anés ella hi hauría d'anar jo... Hi ha tanta diversitat de gustos entre'ls teus germans, que què sab la pobre Tresa?

DON ANTON (*impacient*)

I doncs, què hi ha de nou?

L'ANTONET

Venía per parlar una estona amb tu, i amb l'oncle, ja que hi ha la casualitat de trobar-lo.

(*La Flora, discreta, se'n va per l'esquerra, però sense dissimular la seva curiositat.*)

ESCENA XX

ELS MATEIXOS, MENYS LA FLORA

(*Don Anton indica a l'Antonet que prengui seient, i aquest ho fa a la dreta de la taula. Els altres també seuen. Don Anton a l'esquerra de la taula. Donya Cristina al seu costat, un xic cap al fons. Don Llorenç a un silló que hi ha a la dreta, en primer terme.*)

DON ANTON

Què vols?

L'ANTONET

Me trobo en un conflicte... econòmic.

DON ANTON

No'm ve gens de nou.

L'ANTONET (*molestat*)

Si encara no sabs de què's tracta.

DON ANTON

Massa que ho sé!

L'ANTONET (*nerviós, neguitós*)

Be, què sabs?

DON ANTON

Que t'agrada allargar més el braç que la mànega, vet'ho aquí... Digues, digues.

L'ANTONET

(*fent un esforç per no contestar fòra de to*)

Senzillament, que'm refiava d'unes factures pera pagar unes lletres que demà'm vencen, i m'han fallat, i no sé com fer-ho.

(*Donya Cristina sent renovar-se el seu etern sofrir. Solament amb els ulls, a travers dels quals s'hi veu la seva ànima plena de bondat i resignació, intervé en la conversa de l'espòs i el fill gran. No parla perquè coneix el caràcter de l'un i l'altre i sab que les paraules llurs no podrien evitar la violencia que preveu en el diàleg, per esforços que fes.—Don Llorenç s'està cap-baix, escoltant atentament, fondament preocupat. El seu caràcter jovial no l'impideix preocupar-se de lo que l'afecta tant d'aprop.*)

DON ANTON

I vens a mi...?

L'ANTONET

Perquè m'aconsellis.

DON ANTON

Pera res més?

L'ANTONET

Papà, com te sembli.

DON ANTON

Quant has de pagar?

L'ANTONET

Setze mil pessetes. Me'n falten cinc mil.

DON ANTON (*ràpid*)

Vols el consell?

L'ANTONET

Sí.

DON ANTON

Ven-te l'automòbil.

L'ANTONET (*molestat*)

Papà, per l'amor de Deu!

DON ANTON

Doncs no't podré treure del compromís.

L'ANTONET

Hauríes de mirar de treure-me'n.

DON ANTON

No les tinc a casa.

L'ANTONET

Però fins a demà... hi ha temps perquè les hi tinguis.

DON ANTON

Sí, sí... Però es que jo no puc arriscar els diners de casa en les teves empreses esbogerrades!

L'ANTONET

Prescindeixo del calificatiu que dones als meus negocis, i sols te demano que me les deixis, no pas que les arrisquis.

DON ANTON

Es arriscar-les, perquè jo no podré pas perseguir-te com tants te perseguiran quan vingui la desfeta.

L'ANTONET

No tens motius pera fer aquestes prediccions.

DON ANTON

Si que'n tinc. Massa! Jo vaig seguint pas a pas la marxa de casa teva i veig com, sense donar-te'n compte, t'acostes al daltabaix més terrible.

L'ANTONET

Però per què parles així? Què sabs?

DON ANTON

Lo que ja t'he dit al principi: que allargues més el braç que la mànega.

L'ANTONET

Els mateixos arguments de sempre.

DON ANTON

Perquè sempre has fet lo mateix. Gastar per gastar, sense to ni sò.

L'ANTONET

Es que no't vols fer càrrec de les coses. No vols compendre que'l negoci avui es molt diferent de quan tu'l duies. Avui hem de competir amb una pila de gent que gasta fortunes senceres pera ofegar als demés.

DON ANTON

Quan la casa es acreditada i el negoci ferm, com era quan jo vaig deixar-te'l, no s'han de témer les competencies d'aquests negociants, que moltes vegades són de vida curta com la d'aquestes flors. Sinó que vosaltres sou així. Vinga disbauxar, vinga engrandir, cuidant més de les lletres del rètol que dels diners de la caixa, mentres quedi crèdit, que ja us desesperareu després, quan vingui l'hora de pagar i us trobeu sense un clau... Aleshores ha de venir el recórrer a l'un i a l'altre...

L'ANTONET

Papà, que jo no he recorregut mai a ningú, fins ara.

DON ANTON

Tot es el començar, de les coses. Potser es ara quan has de començar a pagar els excessos. I doncs, si't trobessis com jo'm trobava, com t'ho arreglaríes? Si no tinguessis altre apoi que'l de tu mateix, què faríes pera desempellegar-te'n? Ja ho sabía que acabaríes així, i aquí hi ha la teva mare que'm guardarà de mentir... Jo vaig pujar-la sol, la nostra casa, de pesseta en pesseta; i fent la vida modesta que'm pertocava vaig aconseguir veure-la prosperar. A tu vaig donar-te-la esplèndida i forta, i, si no fossin els teus fums renovadors, sols hauríes hagut d'anar-la cuidant i mantenint, com una planta ufanosa que era. Ara, ja ho veus: has volgut fer reformes, has volgut engrandir-la pera corretgir l'obra meva, per dir-me inepte davant de la gent, i se't mor a les mans. Per això vaig enviar-te a l'estranger perquè aprenguessis!

L'ANTONET

(*violent, excitat, costant-li dominar-se*)

Papà, sento molt que la meva presencia a casa teva t'hagi vingut tant a meravella per espetar-me aquest discurs, que no hauría volgut sentir si l'hagués arribat a sospitar.

DON ANTON

Això, això, aquest orgull, aquestes pretensions, són lo que't fa anar com vas!

L'ANTONET

No es orgull, home, no es orgull. Es que voldría que't convencessis de que som a un altre temps de l'en que tu vas fer anar endavant el negoci.

DON ANTON

Ah! sí! (*Irònic.*) Els temps moderns! Els homes moderns! Tu ets un home modern, ja ho veus!

L'ANTONET

No es això, no es això! Quan tu vas casar-te eres el fill d'un modest teixidor.

DON ANTON

Amb el cap ben alt ho he dit sempre.

DON LLORENÇ

Antonet, nosaltres no'ns hem avergonyit mai del nostre pare!

L'ANTONET

Ja ho sé. No es pas que'ls faci el retret amb ganes de molestar-los. (*Al seu pare.*) Però tu vivíes una vida humil, la vida humil dels teus pares, que no es pas la mateixa que jo he viscut a casa.

DON ANTON

Aquesta ha estat la meva equivocació.

L'ANTONET

Doncs no vulguis fer-me'n responsable a mi... Per l'educació que a casa m'heu donat, pel medi ont he passat els anys de la meva joventut, es naturalíssim que jo aspirés a alguna cosa més que'l senzill negoci estancat, sense grans sotracs ni commocions, que tu tenies. Dintre casa hi ha un gasto molt superior al que hi havía dintre casa teva. Tinc quatre fills malaltiços que costen una fortuna. I jo necessito viure en un ambient diferent que'l que tu vivíes als primers anys de casat... Jo lluito en una època separada trenta o quaranta anys de la teva, papà.

DON ANTON (*alçant-se*)

Doncs no sé què dir-te. Mal pot venir a demanar consells qui no'ls ha d'atendre per molt que m'escarraci. Jo, dels pocs diners que'm queden, no puc disposar-ne, perquè ja no són meus. Són dels teus germans.

DONYA CRISTINA (*amb dolor*)

Anton, per Deu!

DON ANTON

Es per demés. L'Antonet es un home modern, i no's pot refiar de mi, pobre vell, que feia diners i lluitava allà als temps de Maricastanya, que era

tant fàcil. T'has gastat lo del negoci, t'has gastat el dot teu i el de la teva dòna, doncs espavila't, que prous anys tens.

L'ANTONET
(*no podent resistir més; ferit en son orgull, altaner*)

Aquest consell darrer es el que estimo més, papà. Procuraré espavilar-me. La meva vida m'hi obliga tant, a cercar solucions, que no vindrà d'una. (*S'aixeca, violent, excitat.*) Adeu. Adeu, mamà... Passi-ho bé, oncle.

(*Encaixa amb don Llorenç. Donya Cristina s'aixeca i se'n va amb ell.*)

ESCENA XXI

DON ANTON I DON LLORENÇ

DON LLORENÇ
(*ple de vehemencia; en veu baixa i commoguda*)

Anton, Anton... No m'he atrevit a dir res davant d'ell, perquè no t'enfadessis... Si no vols facilitar-li aquests diners, al teu fill, jo'l treuré del compromís.

DON ANTON

Calla! Ja sé quina es la meva obligació! Que no'ls hi pot deixar sa mare, dient-li que jo no'n sé res?

(*Pausa llarga. Don Anton se queda mirant al defòra. Don Llorenç queda cap-baix, pensatiu.*)

ESCENA DARRERA

DON ANTON, DON LLORENÇ, DONYA CRISTINA, LA CRISTINETA, LA FLORA I LA TRESA

(*Les quatre darerres vénen per l'esquerra, en l'ordre indicat.*)

LA CRISTINETA

Què volía, l'Antonet, mamà?

DONYA CRISTINA

Alguna cosa de la fàbrica.

LA CRISTINETA
(*festosa, veient a don Llorenç*)

Oh, oncle!...

DON LLORENÇ

Ola, Cristineta!

LA TRESA (*a don Llorenç*)

Deu el guardi.

DON LLORENÇ

Deu la guardi, Tresa.

(*La Tresa, amb el cistell ple, desapareix per la dreta.*)

LA CRISTINETA

I doncs, com es que'ns ve a veure tant de matí?

DON ANTON (*cruament*)

El teu oncle fa de recader per tu, avui, Cristineta.

LA CRISTINETA (*estranyada*)

I això?

DONYA CRISTINA (*amb neguit*)

Be, deixa-ho córrer, ara...

DON ANTON

Per què? Les noves, siguin bones o dolentes, s'han de donar desseguida, si són d'interès. Té. (*Dona la carta a la Cristineta.*) En Llorenç te l'ha portada.

DONYA CRISTINA (*interposant-s'hi*)

No es res, filla, no es res.

LA CRISTINETA
(*nerviosa, impacient, preveient lo que va a llegir*)

Calla, mamà, que tu mateixa'm dius l'angunia amb que la tinc de descloure.

(*La Flora segueix amb interès lo que fa sa germana. Donya Cristina, temorosa, també

l'observa. Don Llorenç, cap-baix, commogut, s'està amb don Anton a la dreta.)

LA CRISTINETA

(*després de llegir la carta, adolorida, desesperada, fondament amargada*)

Com els altres.

DONYA CRISTINA

No t'ho prenguis malament.

LA CRISTINETA

No, mamà, no.

(*Pausa. Vol aparentar tranquilitat, però no pot. Estripa a bocins la carta. Panteja, fa esforços per dominar-se el seu sentiment, però a la fi esclata en un plor sorollós i's deixa anar al silló de primer terme de la dreta. Donya Cristina s'hi acosta commoguda.*)

DONYA CRISTINA

Vaja, dòna, no t'ho agafis així.

LA CRISTINETA (*sanglotant*)

Deixin-me, deixin-me!

(*S'alça i se'n va per la dreta. La seva mare la segueix.*)

DON LLORENÇ (*ple de sentiment*)

No sé perquè li has hagut de dir tant sobtadament.

DON ANTON (*irat*)

No sé perquè'ls homes són tant malvats!

DON LLORENÇ (*commogut*)

Me'n vaig, jo!

DON ANTON

Jo t'acompanyaré.

(*Se'n van per l'esquerra. La Flora, durant tota aquesta escena, ha quedat en darrer terme, observant àvidament. Ara, quan se queda sola, corre a recullir els bocins de la carta que la Cristineta ha estripat, els ajunta damunt la taula i sembla llegir-ne quelcom, comprenent la situació. Sospira llargament i, arrencant un plor dolorós, cau de colzes damunt la taula.*)

LA FLORA

No hi ha remei pera nosaltres!... No hi ha remei pera nosaltres!...

(*Cau la cortina, cloent el primer acte.*)

ACTE SEGON

Han passat dos mesos d'ençà dels fets de l'acte anterior. Som al començament de l'estiu. Tots els personatges vesteixen roba diferent de la de l'acte anterior. Es al mitg-día d'un diumenge. Les cortines del mirador estan tirades, batent-hi el sol, que amb sos reflexes dona una nota de color ben agradable.

ESCENA PRIMERA

TOTA LA FAMILIA, MENYS L'ANTONET I DON LLORENÇ; EL DOCTOR ANGUERA, LA TRESA I UNA CAMBRERA

(*La taula parada: al seu voltant, en el centre del fons, presidint el dinar familiar, don Anton, qui té a la dreta l'Eudald, l'Arcadi i la Cristineta; a l'esquerra, donya Cristina, la Flora i en Josep Maria. A l'extrem de la dreta començant pel fons, el doctor Anguera i l'Ignasi. A l'altre cap, en Pasqual i en Rafel. En primer terme, d'esquena al públic, de dreta a esquerra, en Silveri, en Modest, en Frederic i l'Eugeni. La Tresa i una cambrera serveixen el cafè i van treient de la taula tot lo que ja hi fa nosa. Quan s'alça la cortina les converses omplen l'escena i no s'entenen clares les paraules del diàleg fins passats alguns segons.*)

EL DOCTOR ANGUERA

Diguin lo que vulguin els que tronen contra la familia: no hi ha res tant bonic com una taula així.

L'IGNASI

Perquè ara no sembla a casa, amb aquesta quietut.

EL DOCTOR ANGUERA

I encara que aquesta quietut no hi fos.

EN SILVERI

Doctor, vostè es un hèroe.

EL DOCTOR ANGUERA

Però si es lo més natural que allà ont hi hagi multitut hi hagi desordre.

DONYA CRISTINA

Deixi'l estar, an en Silveri. Fora capaç d'entaular una discussió de sis hores.

EL DOCTOR ANGUERA

Doncs admetre això sí que fora heroisme.

L'EUDALD (*allargant-li la sucrera*)

Vol més sucre, Anguera?

EL DOCTOR ANGUERA

Gracies, Eudald.

L'EUDALD

Ja veig que va recordant els noms.

EL DOCTOR ANGUERA

De mica en mica.

L'IGNASI

Es qüestió de saber de memoria el catàleg.

EL DOCTOR ANGUERA

No sigui crudel, Josep María!

L'IGNASI

No, senyor : Ignasi.

EL DOCTOR ANGUERA (*rient*)

Ah, ah, ah! Veu? ja m'he equivocat!

L'IGNASI

En Josep María té'l número 7. Es aquell d'allà, veu? que menja i calla.

EL DOCTOR ANGUERA

Li repeteixo que no sigui crudel.

LA FLORA

Si aquesta confusió es naturalíssima. El papà ha explicat moltes vegades que quan erem petits havía d'anar preguntant : qui ets tu?

DON ANTON

I tant que us conec ara!

EN RAFEL

Però entre jo i en Pasqual encara s'equivocava quan erem ben grandets.

DON ANTON

Ara mateix, no sé pas quin es el pitjor.

EL DOCTOR ANGUERA (*rient*)

Ah, ah, ah! (*Canviant de to. Amb molta deferencia.*) Cristineta, no faci excessos. Si no m'atén no vui responsabilitats.

LA CRISTINETA

Si'm modero més del que vostè m'aconsella.

EL DOCTOR ANGUERA

Està be. Això es lo que precisa.

DONYA CRISTINA

Si jo crec que'n fa un gra massa!

EL DOCTOR ANGUERA

No, massa mai.

DONYA CRISTINA

Ara mateix està que no sembla la mateixa.

EL DOCTOR ANGUERA

No tant, no tant.

DONYA CRISTINA

Ja cal que procuri enfortir-la aviat.

EL DOCTOR ANGUERA

Vaia si ho procurarem!

LA CRISTINETA

Jo'm trobo perfectament, creguin.

DONYA CRISTINA

Què'ns has de dir, tu!

LA CRISTINETA

Oh, pera molts encara dona to, estar malalt.

LA FLORA (*a l'Ignasi, que li tira molles de pa*)

Fes el favor d'estar quiet!

L'IGNASI (*an en Frederic*)

Sents, què't diu?

LA FLORA

A tu t'ho dic, a tu.

DON ANTON

Que'n fa de bonic que siguis tant impertinent, Ignasi!

EL DOCTOR ANGUERA

Deixi'l estar! Es molt jove, i com a jove, amic de bromes.

L'IGNASI

No tant jove.

EL DOCTOR ANGUERA

Quants anys té, ara, vostè?

L'IGNASI

No la té catalogada, la nostra edat?... (*El metge fa que no amb el cap.*) Quaranta set.

(*Una rialla general comenta l'estirabot.*)

LA CRISTINETA

Deixi-l dir, deixi-l dir... Vint-i-sis.

EL DOCTOR ANGUERA

Ho veu, don Anton, com s'esplica que sigui amic de la gatzara?

DON ANTON

Hi ha gatzara que no's pot tolerar.

L'IGNASI

Tu sí que no toleres res.

EN SILVERI (*amb aire de sentencia*)

A vint-i-tres anys, el papà ja era papà.

L'ARCADI

Prou, nois.

L'EUDALD

(*a l'Arcadi, amb qui enraonava fins ara*)

Doncs, tinc ganes d'anar-la a veure, però encara no he pogut.

EL DOCTOR ANGUERA

A qui?

L'EUDALD

A la Giudel·la, aquesta actriu italiana que treballa al Novetats.

EL DOCTOR ANGUERA

Jo vaig estar-hi abans d'ahir.

L'EUDALD

Ah, sí? I què me'n diu?

EL DOCTOR ANGUERA

Que, en efecte, es una eminencia.

L'EUDALD

Volía anar-hi aquesta tarda, però'ls diumenges me fan tanta por els teatres!

EL DOCTOR ANGUERA

Per massa gent?

L'EUDALD

Sí.

EL DOCTOR ANGUERA

Hi pot anar tranquilament. No hi ha mai ningú.

L'EUDALD

De veres?

EL DOCTOR ANGUERA

L'altre dia erem disset persones a les butaques. Ara figuri-s aquesta tarda, havent-hi *toros!*

L'ARCADI

I com es que no hi va la gent?

EL DOCTOR ANGUERA

Ho troben car.

L'IGNASI

Hi hagués *chanteuses!* Fins en Modest hi aniría!

EN MODEST

(*tirant el tovalló, amb rabia, a l'Ignasi*)

Això perquè't fiquis amb mi. I si hi tornes volarà un plat.

(*Esverament de tothom. En Frederic comença a deixar sentir el seu xiulet, fins que en Modest, amb un gest, el fa callar.*)

DON ANTON

Modest! Tens ganes de que la festa no acabi en pau?

L'IGNASI (*amb ironía*)

Ja ho veu, doctor : es molt bonica una taula així.
(*Pausa.*)

EL DOCTOR ANGUERA

Be, no hi torni, ara!

DONYA CRISTINA

No siguis pesat, Ignasi.
(*El dinar s'acaba. En Silveri s'aixeca.*)

EN SILVERI

Un que està llest.

EN JOSEP MARÍA

Te'n vas?

EN SILVERI

No : me tiraré al llit una estona. Me cridarà d'aquí una hora, Tresa?

LA TRESA

Com vostè mani, senyoret.

EN SILVERI

Estigui bo, doctor.

EL DOCTOR ANGUERA

Passi-ho be.

(*En Silveri se'n va per la dreta. La Tresa i la cambrera acaben de desparar la taula. La Flora les ajuda.*)

No havía de venir don Llorenç, a pendre cafè?

DON ANTON

Deurà venir més tard. Es tant cançoner!

EL DOCTOR ANGUERA

Molt simpàtic, es.

LA CRISTINETA

A vostè li du molt afecte.

EL DOCTOR ANGUERA

Es un bon senyor. Vaig tenir la sort de treure-i d'aquella malaltía, i s'ha convertit en un anunci meu.

LA CRISTINETA

Tal com se mereix.

EL DOCTOR ANGUERA

I m'ha dut clients ben estimables. Vostès entre ells.

LA CRISTINETA

Gracies, doctor.

EL DOCTOR ANGUERA

Li prego que no'm tracti amb tanta prossopopeia.

(*Parlen entre ells. Els altres també parlen tots entre ells. En Rafel, en Pasqual i l'Eugeni formen un grupo. L'Arcadi, l'Eudald i l'Ignasi, un altre. En Modest i en Frederic, un altre. En Josep María i la Flora, un altre.*)

LA FLORA
(*en veu baixa, an en Josep María*)

Que no te'n vas, doncs?

EN JOSEP MARÍA

Què vols que li digui, en definitiva?

LA FLORA

Que a les sis sortirem amb la mamà i'ns podrem veure...

EN JOSEP MARÍA

M'agrades, perquè no perds mai les confiances... Me'n puc anar, papà?

DON ANTON

Però vès a quina hora tornes.

EN JOSEP MARÍA

Aviat. (*Entra a la dreta.*)

EN RAFEL

Vols venir, Pasqualet, a fer unes quantes contorsions al jardí?

EN PASQUAL

Anem.

EN RAFEL

I tu, Eugeni?

L'EUGENI

M'hi deixes anar, papà?

DON ANTON

Ves.

EN PASQUAL

Vols venir, Flora?

LA FLORA

Si ve la Cristineta, sí.

EN PASQUAL (*a la Cristineta*)

Anem?... I vostè també, doctor...

DONYA CRISTINA

Sí, vagin a esbargir-se un xic.

EL DOCTOR ANGUERA (*alçant-se*)

Vaja, anem... Baixen, vostès?

L'ARCADI

Després...

EN JOSEP MARÍA
(*sortint de la dreta, mudat, per anar-se'n*)

Estiguin bons.

LA FLORA

T'acompanyarem fins a la porta.
(*Se'n van tots els indicats per l'esquerra. Donya Cristina desapareix per la dreta. La Tresa i la cambrera hauran procurat tenir endreçat tot lo de la taula. Si no han tingut temps, durant l'escena següent entraran i sortiran sense dir una paraula ni parar esment en les converses. Hi estan tant acostumades a presenciar escenes d'aquestes!*)

ESCENA II

DON ANTON, L'ARCADI, EN FREDERIC, L'IGNASI, EN MODEST I L'EUDALD

DON ANTON (*a l'Ignasi*)

Es molt, això de que ni davant d'extranys pogueu comportar-vos!

L'IGNASI

El doctor ja no es cap extrany, a casa, papà. Es clar que no's pot dir blat que no sigui al sac... i encara no som allà aont anem que no's torni aiguapoll aquest desitjat prometatge amb la Cris-

tineta, però'm sembla que va de bo. I així convindras en que es necessari que's vagi entrenant en això de la familia, que ell troba tant bonic.

DON ANTON

Ignasi... Vols fer el favor de callar?

L' IGNASI

Callem, vaja. (*Pausa. Canviant de to.*) Es que, ben mirat, no's pot parlar de res aquí a casa.

(*La cosa s'empitjora. En Frederic, indiferent, apàtic, comença a xiular, baixet, la Marsellesa. S'està assegut, a primer terme de la dreta, fumant, donant grans pipades. Quan pipa, para de xiular, però després, com si assaboris el gust del tabac, se queda mirant com el cigarret crema, i va treient fum i xiulant, reprenent la cançó sempre al punt que l'ha sospesa. Quan els crits són més forts, llença la punta del cigarret i xiula agudament, però sense destorbar el diàleg. En Modest seu al silló de primer terme de la dreta. L'Arcadi i L'Eudald s'estan a la dreta cap al fons. Don Anton, també en darrer terme, a l'esquerra. Al davant de la taula l'Ignasi.*)

DON ANTON

De res.

L'IGNASI

Parles de teatres, raons; parles de política, raons; parles de...

DON ANTON, L'EUDALD, EN MODEST I L'ARCADI

Calla!

L'IGNASI (*fòra de to*)

Doncs no'm dona la gana de callar, vaja!

EN MODEST

Llàstima que no quedis mut!

L'IGNASI

Aveiam si ara seré jo qui farà volar un plat!

DON ANTON (*imperatiu*)

Ves-te'n, Ignasi.

L'IGNASI

Però què he fet, jo, perquè tothom se'm tiri a sobre? Es que ja'm comença a cansar això de que jo sigui sempre el burro dels cops!

EN MODEST (*recalcant*)

El burro, el burro...

L'IGNASI (*desesperat*)

I tu el bestia!

(*En Madest s'alça ràpid i va pera pegar-li; l'Eudald i l'Arcadi s'interposen.*)

EN MODEST

Torna-m'ho a dir!

DON ANTON (*amb un gran crit*)

Què es, això? Modest! Que sigui la primera i última vegada que prenguis aquesta actitut!

EN MODEST
(*forcejant amb els que l'aguanten*)

Li ompliré la cara de bofetades!

L'ARCADI

Vaja, prou.

L'IGNASI

Deixeu-lo! Se deu pensar que està entre la gent que acostuma anar. Perdut!

(*En Frederic, xiulant, se'n va per la dreta.*)

EN MODEST

Callaras, d'un cop!

DON ANTON (*amb gran prec*)

Ves-te'n, Ignasi.

(*Cau aclaparat a una cadira. L'Ignasi desapareix per l'esquerra.*)

EN MODEST

Ja t'arreplegaré, jo.
(*Surt per la dreta, esverada, donya Cristina.*)

ESCENA III

DON ANTON, L'ARCADI, EN MODEST, L'EUDALD I DONYA CRISTINA

DONYA CRISTINA

Què es això, fills meus? Què tens, Anton?

DON ANTON (*adolorit*)

M'heu de matar! M'heu de matar!

DONYA CRISTINA

Haven-t'hi gent de fòra casa, donar aquests espectacles!

EN MODEST

No us fa gracia, aquest noi?

DON ANTON

I per què l'has de menaçar com si tractessis amb trinxeraires?

EN MODEST

Encara'l tracto massa be.

DONYA CRISTINA

Ja no respectes res, doncs? Ni els papàs, ni les teves germanes, ni ningú!

EN MODEST (*cínicament*)

Sermons, mamà?

DON ANTON

Respecta una mica!

EN MODEST

Ja soc massa gran perquè'm vinguin amb histories. Això a l'Eugeni!

DON ANTON

El mal es que ja ni els petits ens escolten, amb els exemples que dones.

EN MODEST

Sí, soc el fill malvat, jo.

DON ANTON

Sí que ho ets, sí! Has estat el preferit i el més ingrat. Però no'n tens la culpa tu, no. La teva mare i jo, la tenim. T'hem deixat pujar com una carabacera, hem satisfet tots els teus capritxos, i axís ho pagues.

EN MODEST (*arronsant les espatlles*)

Estiguin bons.

(Se'n va bruscament per la dreta. Don Anton ha passat a seure al silló de la dreta.)

ESCENA IV

ELS MATEIXOS, MENYS EN MODEST

DONYA CRISTINA

A ningú que s'expliqués se li faría creure lo que passa en aquesta casa... De què ha vingut tot això?

DON ANTON

D'una broma de l'Ignasi.

L'ARCADI

No, papà, no.

DON ANTON

De què, doncs?

L'ARCADI

D'una pila de coses que planen sobre nostre i una hora o altra han d'esclatar.

DON ANTON

Però què passa? Parleu d'un cop!

L'EUDALD

Es el malestar que s'extén.

L'ARCADI

Mira, papà: jo no sé ja com fer-ho. Me sab greu haver-te de dir lo que't diré, però jo no vui ni puc resistir més aquest pes sobre les meves espatlles.

DON ANTON

Digues, digues.

L'ARCADI

Després dels crits d'ara fa tres mesos semblava que tot entre nosaltres havía de canviar-se. I no s'ha canviat res. Aquí jo segueixo essent el sacrificat, perquè un altre's gaudeixi del meu esforç.

DON ANTON

Els teus pares.

L'ARCADI

No: mentres ha estat per vosaltres, he callat; però ara no.

DONYA CRISTINA

I què vols fer, Arcadi?

L'ARCADI

Casar-me, mamà.

DON ANTON (*sense convenciment*)

Mai t'ho hem privat.

L'ARCADI

Ja ho sé!

DON ANTON

Sempre t'he deixat en llibertat perquè ho fessis, si ho creus necessari.

L'ARCADI

També ho sé. Com sé també que heu dit que si jo'm casava us deixava abandonats.

(*Don Anton mira a l'Eudald com fent-li càrrecs per haver dit lo que ell va confessar-li.*)

L' EUDALD

No'm miris malament, papà. No vaig esser jo qui va dir-li això a l'Arcadi. Quan vas dir-m'ho no dormía tothom i algú va sentir-ho més que jo.

L'ARCADI

Els més petits. I ho van dir a la Flora. I aquesta ho ha dit a la Cristineta. I la Cristineta, que pensa que si en Modest fes altra vida que la que fa, jo podría deixar-vos, i an ella li dèu convenir que jo us deixi, ho devía dir a algun altre...

L' EUDALD

Es per això que hi ha raons, papà.

DON ANTON

Si tots fossiu més callats...

L'ARCADI

No! Si els lligams de tantes coses no's desfan amb el silenci... L'Ignasi no parla pas pera fer-vos riure, creieu. Ell sab moltes coses. Ell sab que li regategeu els diners d'un vestit i vareu donar cinc mil pessetes a l'Antonet...

DON ANTON

Se li van deixar.

L'ARCADI

Se li van deixar perquè, en lloc de tornar-les, el dia que les tenía, les facilités an en Modest per perdre-les a la Rabassada.

DON ANTON (*en el comble de la sorpresa*)

Què dius, ara?

DONYA CRISTINA (*terríblement apenada*)

Verge del cel!

L'ARCADI

El compreneu, ara, el malestar?

L'EUDALD

I a tot això hem de tolerar que aquest noi vulgui bofetejar escandalosament un germà.

L'ARCADI

Hi ha moltes altres coses, papà, que tu no sabs, i es millor que no les sàpigues. Però jo, que les sé, tinc el dever d'acabar-les. Per lo tant, jo me n'aniré de casa. Faré lo que, per ajudar-vos, fins ara no havía fet.

DON ANTON (*adolorit, amb molta sinceritat*)

Pensa-t'hi be, Arcadi... Tu no sabs que nosaltres anem cap-per-avall. Ens trobem en una situació anguniosa. Si tu'ns deixes, arribarà el moment de casar les teves germanes i no tindran més que la roba que duen a l'esquena.

DONYA CRISTINA

Ja sabs lo que guanyen, els teus germans... I sense la teva mesada no'n tindrem pas prou.

L'ARCADI

Busqueu la solució per ont sigui. Jo no puc soportar més aquest malestar... Ja no us parlo en nom d'una paraula que vaig donar i d'una voluntat que tinc posada en qui se la mereix tota.

DON ANTON
(*mancat de forces pera contradir-lo*)

No't podem dir més que lo que t'hem dit... Fes lo que vulguis.

L'ARCADI

Faré lo que dec fer.

DON ANTON (*enardit per la resposta*)

Lo que deus fer, doncs, es no deixar-nos. Pagar d'alguna manera els sacrificis que pera fer-te home han hagut de fer els teus pares.

L'ARCADI (*molestat*)

Pera respondre an això, papà, caldría'l desvergonyiment d'algun dels meus germans.

DON ANTON (*contrariat*)

Respon com coneguis.

L'ARCADI

No podía suposar que les teves afeccions per mi fossin tassades com una operació mercantil: tant t'he donat, tant has de donar-me.

DON ANTON

Si entre tots me feu dir lo que no'n tinc ganes!

L'ARCADI

Me faig càrrec de la teva situació. Deixem-ho córrer. (*Pausa llarga.*)

L'EUDALD

Ara soc jo, que vui donar-vos una noticia.

DON ANTON

També vols casar-te, tu?

L'EUDALD

No. Me'n vaig a París?

DONYA CRISTINA (*fondament sorpresa*)

Això no pot ser, Eudald.

DON ANTON (*també sorprès*)

No treballes aquí?

L'EUDALD

Sí, però vui treballar millor. M'han fet proposicions i les he acceptades. I jo també vui repòs i tranquilitat d'esperit.

DON ANTON (*no podent-se dominar més*)

Mals fills! Mals fills!

L'EUDALD

No, això no!

DON ANTON (*ple d'energía*)

Ara ho veig clar! Us heu posat d'acord pera matar-me, pera llençar-me a la miseria més espantosa! (*Amb gran dolor.*) I vosaltres ereu els millors?

DONYA CRISTINA (*plorosa*)

Deu meu! Deu meu!

DON ANTON

Desagraits! Més que desagraits! Podeu anar dient mal dels altres, dels altres que's queden

aquí, al costat meu a sofrir i a lluitar, vosaltres que a l'hora del perill me deixeu! No teniu cor! No teniu cor!

L'EUDALD (*a l'Arcadi, amb sinceritat*)

Veus quina manera de pendre-s les coses?

DON ANTON

I doncs, com m'ho haig de pendre?... Què se us en dona a vosaltres que jo'm mori d'un disgust?

L'EUDALD

No es possible entendre'ns, vaja.

DON ANTON

No! Ni ganes! Vosaltres ereu els únics en qui confiava... Doncs ja us en podeu anar desseguida! Ara mateix!... Senyor! Senyor! De quina pasta me'ls has fet, aquests fills?... Aneu-vos-en! Aneu-vos-en! I, si pot ser, que mai més us vegi!

L'ARCADI

No diguis disbarats!

DON ANTON

Jo'm feriré! Jo'm feriré!

L'EUDALD

Però no t'ho agafis així!

DON ANTON

Prou! Deixeu-me estar! Deixeu-me estar, desagraits!...

(*Se'n va per l'esquerra.*)

ESCENA V

ELS MATEIXOS, MENYS DON ANTON

DONYA CRISTINA

Però, per què'ns doneu aquest malestar?

L'EUDALD

I per què s'agafa així les coses? No es lo més natural que aquest se casi i que jo me'n vagi?

DONYA CRISTINA

No ho es gens de natural. Lo que vosaltres heu de fer es quedar-vos aquí, que ja ho sabeu lo que patirem si'ns deixeu.

L'ARCADI

Si ho fem pera veure si així s'adoba tot, mamà. Es necessari fer-ho, creu-me. Cal que's reformi tot, de dalt a baix. Si no teniu diners, feu una vida modesta, però ordenada. La miseria no ha

pas d'apoderar-se de vosaltres, per més que'l papà digui...

L'EUDALD

Fuig, home, fuig!...

L'ARCADI

I si jo'm caso, potser se casaran les meves germanes... I ho necessiten tant, pobres!... Mamà, tu no te n'has fet càrrec del seu drama... Ara mateix, no't fa llàstima la Cristineta, que s'hagi de fer benvoler per aquest doctor Anguera, que li dobla l'edat?

L'EUDALD

Després d'haver-se sentit tants afalacs de llavis joves i encesos!

L'ARCADI

I la Flora, tant hermosa? No fa pena que'ls papàs den Roviralta ja li hagin fet dir, per una quarta o quinta persona, que no tingui esperances?

L'EUDALD

Es dolorós! Es dolorós!

DONYA CRISTINA (*extranyada*)

Si jo no'n sé res de tot això!

L'ARCADI

Es clar que no'n sabs res! Com que vius con-

fiada! Com que ni ho sospites lo que passa al teu voltant!...

DONYA CRISTINA

Doncs vosaltres que ho sabeu, no'ns abandoneu, fills meus! Vosaltres ja sabeu el respecte que per la vostra presencia ens tenen els vostres germans. Els petits te creuen més a tu, Arcadi, que al teu papà... Doncs, com ho farem si'ns deixeu?

ESCENA VI

ELS MATEIXOS, MÉS EN LLORENÇ

DON LLORENÇ (*per l'esquerra*)

Ola! bones tardes.

DONYA CRISTINA
(*fent un esforç pera dissimular*)

Ola, toca-tardà! Ara es hora de venir a pendre cafè?

DON LLORENÇ

He trobat un que m'ha entretingut, i no sabía com deixar-lo. Què tal, Arcadi?
(*A un cop de timbre de donya Cristina, la Tresa surt i posa cafè pera Don Llorenç.*)

L'ARCADI

Be, oncle.

DON LLORENÇ

I tu, Eudald?

L'EUDALD

També, gracies.

DON LLORENÇ

I els altres, aont són?

DONYA CRISTINA

No'ls has vist pel jardí?

DON LLORENÇ

Deuen esser pel darrera. Ja m'ha semblat sentir crits, però'm creia que eren aquí dalt.

L'ARCADI

Aquí casa se'n senten per tot arreu, de crits.

DON LLORENÇ

Ja tens raó, ja!

DONYA CRISTINA

No sabs la novetat?

DON LLORENÇ

Què?

DONYA CRISTINA

L'Arcadi's casa i l'Eudald se'n va a París.

DON LLORENÇ (*sincerament*)

Ben fet, nois!

L'ARCADI

Ho veus, mamà? L'oncle es imparcial, i ens estima a tots...

DON LLORENÇ

Ben fet, us dic.

DONYA CRISTINA

Doncs no, senyor.

DON LLORENÇ

De tres en tres hauríeu de casar-los, pera acabar més aviat. (*Après una pausa.*) Aont es l'Anton?

DONYA CRISTINA

Ha d'esser per baix, també. Vols que'l cridi?

DON LLORENÇ

No; si'm convé parlar a soles amb tu, precisament.

L'EUDALD

Aleshores, nosaltres ens retirarem.

DON LLORENÇ

Be, no corre cap pressa.

L'EUDALD

Per mi, com que aquí ja no hi tinc res a fer, serà un favor si'm deixa anar-me'n a treballar una estona.

DON LLORENÇ

Avui no's treballa.

L'EUDALD

Se treballa sempre que precisa. Puges, Arcadi?

L'ARCADI

Sí. Fins després.

(*Saluden i se'n van per la dreta.*)

ESCENA VII

DONYA CRISTINA I DON LLORENÇ

DONYA CRISTINA

Què has de dir-me?

DON LLORENÇ

T'ho vui dir a tu sola, perquè l'Anton se posa-

ría a cridar com un desesperat. I més ara, que tindría motiu.

DONYA CRISTINA

Què passa?

DON LLORENÇ

Com se porta en Modest?

DONYA CRISTINA

No me'n parlis, Llorenç.

DON LLORENÇ

Ja sabs perquè ho dic?

DONYA CRISTINA

Sí, ja ho sé, ja.

DON LLORENÇ

Que juga!...

DONYA CRISTINA

Això m'han dit.

DON LLORENÇ

Que perd!... Això no us ho hauran dit, però ja ho suposareu.

DONYA CRISTINA

Sí...

DON LLORENÇ

Que l'han tret de câ'n Massot germans...

DONYA CRISTINA (*sorpresa*)

Ah, no! Això, no!

DON LLORENÇ

Doncs, sí, senyora : l'han tret!

DONYA CRISTINA (*neguitosa*)

I per què? Parla, per Deu!...

DON LLORENÇ

Per això que fa... Saben que juga, i una casa formal no pot pas veure amb massa bons ulls que un que hi desempenyi un càrrec de confiança tingui aquesta afició...

DONYA CRISTINA (*apesarada*)

Això'ns faltava!

DON LLORENÇ

Doncs diu que l'havíen avisat moltes vegades... i no falta qui suposa que se'n van adonar després d'haver trobat una diferencia en una liquidació mensual.

DONYA CRISTINA

Això no ho crec!

DON LLORENÇ

Jo tampoc, perquè com que's diuen tantes coses!... També m'han dit que s'havía jugat cinc mil pessetes de son germà gran.

DONYA CRISTINA

Això es cert.

DON LLORENÇ

I aquestes pessetes eren aquelles que vareu deixar a l'Antonet fa dos mesos?...

DONYA CRISTINA

Sí.

DON LLORENÇ

Ah! Doncs així també es cert lo de câ'n Massot, dòna!

DONYA CRISTINA

No pot ser!

DON LLORENÇ

Sí que pot esser! M'ho ha dit tot una mateixa persona, i es de confiança... (*Pausa.*) I ell no us ho ha dit que l'han despedit del despaig?

DONYA CRISTINA

No.

DON LLORENÇ

Doncs diu que com que feia tantes festes, i ells sabíen que era per anar per 'qui per 'llà, i més per 'llà que per 'qui, van avisar-lo tres o quatre vegades, i quan van veure que no'n podíen sortir, van treure-l.

DONYA CRISTINA

I quin dia va acabar?

DON LLORENÇ

Ahir.

DONYA CRISTINA

Vet-aquí perquè encara no'ns ho ha dit.

DON LLORENÇ

Oh! Es que es molt possible que no us ho digui.

DONYA CRISTINA

Doncs què'n farem d'aquests fills, Deu del cel?

DON LLORENÇ

Llicenciar-los. No cuidar-se'n més. Preocupar-se de les noies, això sí, però de ningú més. Que s'espavilin i us deixin en pau.

DONYA CRISTINA

Qui pot resistir-la una cosa així?

DON LLORENÇ

Tothom qui tingui dos dits de coneixement. Als vostres anys no us convé, ni a tu ni a l'Antonet, plantar cara a tants neguits...

DONYA CRISTINA

Però i els petits, Llorenç?

DON LLORENÇ

Tenen divuit anys; ja no ho són de petits. Que s'espavilin, que's treguin la sòn de les orelles.

DONYA CRISTINA

No pot esser! No pot esser!

DON LLORENÇ

Deixa't d'exclamacions. Demà marxaré al mas gran pera fer-vos arreglar la casa. Podreu disposar de tot el mas, tu, el teu home i les noies. I els demés que s'arreglin. Allí estareu tranquils i lluny de penes. Hi podreu passar l'estiu, i a l'hivern ja veurem què's fa.

DONYA CRISTINA

Treu-t'ho del cap, Llorenç.

DON LLORENÇ (*vivament contrariat*)

Jo que'm refiava de tu per convéncer l'Anton!

DONYA CRISTINA

Tu no tens fills...

DON LLORENÇ

No'm vulguis tant mal!

DONYA CRISTINA

... i no sabs lo que ells representen.

DON LLORENÇ

Que no ho veig lo que representen? Aont millor que a casa vostra podría desitjar veure-ho? Que no sou vosaltres uns pares sencers, indiscutibles, i que no són els vostres fills uns fills acabats, una mostra excelent de fills?

DONYA CRISTINA

Quin càstig de Deu!

DON LLORENÇ

Diuen que són una benedicció del cel!...

DONYA CRISTINA

Els bons, sí.

DON LLORENÇ

Si tots ho són de bons! No més deixen de ser-ho quan protesten, quan se'n van, quan s'oposen a la voluntat dels pares... (*Pausa.*) Va, va, quedem en que lo millor que podeu fer es aten-

dre la meva proposició. Cap al Cardó a passar l'estiu, a enfortir-vos, que prou us convé.

DONYA CRISTINA

I les noies?

DON LLORENÇ

Amb vosaltres.

DONYA CRISTINA

No vindran.

DON LLORENÇ

Com s'entén?

DONYA CRISTINA

Mataríem ara l'ilusió de la Cristineta, que està segura de que's casarà amb el doctor Anguera.

DON LLORENÇ

I que no pot casar-s'hi, el doctor, si ella se'n va fòra?

DONYA CRISTINA

Qui't dirà que la separació no refredi els entusiasmes?

DON LLORENÇ (*decidit*)

Jo hi parlaré amb el doctor.

DONYA CRISTINA

No ho facis pas.

DON LLORENÇ

Per què?

DONYA CRISTINA

Ell no ha fet cap indicació encara, i potser for indiscreció.

DON LLORENÇ

Deixa'm sol, digues a la Tresa que'l faci pujar i ja veurem com se fa perquè l'indiscreció n sigui comesa.

(*Donya Cristina apreta'l polsador d'un timbr i's presenta la Tresa per la dreta.*)

ESCENA VIII

ELS MATEIXOS, MÉS LA TRESA

DONYA CRISTINA

Digui al senyor doctor, que es al jardí, qu faci el favor de pujar, que don Llorenç desit parlar-li.

(*La Tresa se'n va per l'esquerra*

ESCENA IX

ELS MATEIXOS, MENYS LA TRESA

DON LLORENÇ

Ja veurem si es cert aquest enamorament del on doctor...

DONYA CRISTINA

Sobre tot que ell no suposi...

DON LLORENÇ

Fuig, dòna!... Si vui que ell me'n parli a mi ense que jo l'hi esmenti per res!

DONYA CRISTINA

Te deixo.

(*Se'n va per la dreta i queda sol durant un moment Don Llorenç.*)

ESCENA X

Don Llorenç i el Doctor Anguera. La Tres

(*La Tresa obre la porta de l'esquerra i deix passar el doctor; després se'n va per dreta.*)

EL DOCTOR ANGUERA (*molt afectuós*)

Deu me'l guardi.

DON LLORENÇ

Què tal?

EL DOCTOR ANGUERA

Com ha estat que ha vingut tant tard?

DON LLORENÇ

M'he entretingut un moment, al baixar d tramvía, amb un conegut. I aont s'ha ficat vos que no l'he vist a l'entrar?

EL DOCTOR ANGUERA

Estava a la part del darrera del jardí, fent gi nassia amb els seus nevots.

DON LLORENÇ

Amb tots?

EL DOCTOR ANGUERA

Amb una part principalíssima... I doncs, com se troba, avui?

DON LLORENÇ

Més be. He pres els catxets i m'han calmat un xic el dolor de cap.

EL DOCTOR ANGUERA

Aveiam, permeti'm. El pols. (*L'hi observa.*) Normal. La llengua. (*L'hi observa.*) Perfectament be.

DON LLORENÇ

Vostè es el metge més optimista que he conegut.

EL DOCTOR ANGUERA

Doncs com vol que sigui?... Precisament tot avui ne respiro aire, d'optimisme...

DON LLORENÇ (*fent l'astorat*)

En aquesta casa?

EL DOCTOR ANGUERA

Sí, senyor, sí: en aquesta casa.

DON LLORENÇ

Doctor, perdoni, però un vel de desconfiança s'interposa entre vostè i jo... Si la seva tranquili-

tat pel meu estat de salut es fundada amb els mateixos motius que la seva tranquilitat per l'optimisme que aquí's respira...

EL DOCTOR ANGUERA

No sigui mal-fiat, don Llorenç... Aquí hi ha joventut, i allí ont hi ha joventut, hi ha...

DON LLORENÇ

Mal-de-caps, angunies, disgustos, sobressalts...

EL DOCTOR ANGUERA

Ba, home!

DON LLORENÇ

Sí, senyor.

EL DOCTOR ANGUERA

Dissenteixo del seu parer. Jo passo un dia admirable.

DON LLORENÇ

Es que encara no hi ha prou confiança i es contenen.

EL DOCTOR ANGUERA

Vostè sí que l'encerta! Ja he vist tirar-se un tovalló pel cap.

DON LLORENÇ

Si no hagués estat la presencia de vostè s'hi hauríen tirat un moble.

EL DOCTOR ANGUERA (*rient*)

Mare de Deu! Quina manera d'exagerar!

DON LLORENÇ

Sí, exagerar!... Vostè no'ls coneix, els meus parents.

EL DOCTOR ANGUERA

I fugi! Si són uns bons xicots. Tots, eh? Tots. Des del més petit al més gran. Una mica de diversitat de caràcters, i prou.

DON LLORENÇ

Vostè veu el món de color de rosa!

EL DOCTOR ANGUERA

Tal com s'ha de veure, don Llorenç. Encara som joves.

DON LLORENÇ (*amb intenció*)

No pas jo.

EL DOCTOR ANGUERA

No ho serà d'anys, però ho serà de cor, d'ànima i de voluntat. Lo mateix que'm passa a mi.

DON LLORENÇ

Oh, no compari!

EL DOCTOR ANGUERA

Quants ne té, vostè, ara?

DON LLORENÇ

Seixanta dos.

EL DOCTOR ANGUERA

Ja són anys.

DON LLORENÇ

I vostè?

EL DOCTOR ANGUERA

Aveiam si me'ls endevina.

DON LLORENÇ

Quarantacinc.

EL DOCTOR ANGUERA

Me'n falten dos per arribar-hi.

DON LLORENÇ

Doncs vostè es un cadell, home!

EL DOCTOR ANGUERA

No massa. Ja comencen a pesar-me.

DON LLORENÇ

Tiri, home, tiri!

EL DOCTOR ANGUERA

Sí, sí, tiri... Me sembla que si no m'espavilo, encâbat no hi seré a temps.

DON LLORENÇ

A què?

EL DOCTOR ANGUERA

A casar-me, don Llorenç.

DON LLORENÇ (*rient*)

Ah, ah, ah! No'm faci riure!

EL DOCTOR ANGUERA

Oh! L'hi dic seriosament.

DON LLORENÇ (*jovialment*)

Que no sab com perdre el temps, vostè?

EL DOCTOR ANGUERA

Però que no ho troba natural que un home, a l'arribar a certa edat, se decideixi a fer un pensament?

DON LLORENÇ

Un pensament bo, sí: a l'arribar a certa edat i a totes les edats. (*Amb còmica gravetat.*) Però casar-se, mai, doctor.

EL DOCTOR ANGUERA

Això va a temperaments.

DON LLORENÇ

Molt natural. Veu, jo? Mai he pensat en tal

cosa, i Deu me'n lliuri de pensar-hi per tot lo que de vida'm quedi.

EL DOCTOR ANGUERA

Doncs tampoc en això anem d'acord. Jo, si havent conseguit trobar lo que desitjo, que es una dòna hermosa i senzilla...

DON LLORENÇ (*ràpid*)

L'ha trobada, ja?

EL DOCTOR ANGUERA (*amb aire seriós*)

Sí, don Llorenç.

DON LLORENÇ
(*sense perdre l'aire jovial*)

Doncs què fa parat?

EL DOCTOR ANGUERA

No m'ha deixat acabar lo que li deia...

DON LLORENÇ

Ah, dispensi, li prego...

EL DOCTOR ANGUERA

No val la pena, don Llorenç... (*Seriosament.*) Li deia que un cop trobada la dòna, si ella m'acceptés, no tindría cap inconvenient en unir-m'hi per tota la vida, fent-la mestressa de la meva voluntat i de la meva casa, que no es molt rica, però es ben acceptable.

DON LLORENÇ
(se frega les mans, content, segur d'haver-se enterat de lo que volía; i, per dissimular la seva satisfacció, diu, rient:)

Veu?... Per això no m'he casat, jo... Perquè no comprenc com aquestes coses s'han de pendre amb tanta serietat. (*El Doctor se'l mira.*) Sí, senyor. Vostè s'ha posat més trist que un arcalde presidint un dol...

EL DOCTOR ANGUERA (*amb molta dignitat*)

Són coses del cor, don Llorenç.

DON LLORENÇ (*rialler*)

Oh! Als seus anys!...

ESCENA XI

ELS MATEIXOS, MÉS LA CRISTINETA

(La Cristineta ve per l'esquerra, tímidament. Fa estona que's trobava mancar la companyía del doctor Anguera, i amb un pretext qualsevol ve a buscar-lo. Al veure'l parlar amb son oncle's queda sorpresa i avergonyida. Ell també, el doctor, se queda silenciós, com si li sabés greu que ella hagi pogut sentir la

conversa que tenia amb don Llorenç, més per timidesa que per altra cosa. Don Llorenç veu clara la situació, i, astut i experimentat, se n'anirà perquè'ls dos enamorats parlin a soles.)

LA CRISTINETA (*a l'entrar*)

Ah! No sabía que vostè ja fos a casa!

DON LLORENÇ

Aont vas?

LA CRISTINETA

A dir una cosa a la mamà.

DON LLORENÇ

Què vas a dir-li que no poguem saber-ho?...

LA CRISTINETA

Vegi!... Una cosa que no té cap importancia pera ningú més que pera ella...

DON LLORENÇ
(*comprenent el favor que farà si els deixa sols*)

Que es per abaix, el papà?

LA CRISTINETA

Sí, senyor.

DON LLORENÇ

Vaig a veure'l.

EL DOCTOR ANGUERA (*de mal grat*)

Jo l'acompanyo...

DON LLORENÇ

Ja vindrà amb la Cristineta, home... Ei! Si ella no'n té per massa estona!

LA CRISTINETA

No, no!

DON LLORENÇ

Apa, doncs, que us esperem.

ESCENA XII

EL DOCTOR ANGUERA I LA CRISTINETA

EL DOCTOR ANGUERA
(*després de mirar-se la Cristineta llarga estona, decidint-se*)

Sembla que don Llorenç tingui desitg de que vostè i jo parlem sols...

LA CRISTINETA (*amb certa sorpresa*)

Vol dir?

EL DOCTOR ANGUERA

Ja suposo, de totes maneres, perquè dèu esser.

Vostè es la confidenta d'ell. I dèu preguntar-li a vostè què dic de la seva salut quan no pot sentir-nos.

LA CRISTINETA

Es tant aprensiu!...

EL DOCTOR ANGUERA

I, no obstant, vegi la coincidencia : jo avui ne tenía ganes de poder parlar un moment amb vostè, en confiança...

LA CRISTINETA

I això, doctor?

EL DOCTOR ANGUERA

No l'ha notat aquest desitg?

LA CRISTINETA

No, per cert.

EL DOCTOR ANGUERA

Dues o tres voltes, pel jardí, m'he fet l'ilusió de poder-li confiar unes paraules, i ha estat inútil. Sempre han vingut a destorbar-nos.

LA CRISTINETA
(*amb un xic de coqueteria, però fortament simpàtica*)

Què volía dir-me?

EL DOCTOR ANGUERA

No sé si el moment es oportú...

LA CRISTINETA

Per què?...

EL DOCTOR ANGUERA

Hi ha coses que no més poden dir-se quan el que ha d'escoltar-les està preparat...

LA CRISTINETA

No sé a què pot referir-se.

EL DOCTOR ANGUERA

M'he fet una ilusió, Cristineta. Als meus anys, —ne tinc quaranta tres—potser no es molt correcte, però hi ha caràcters, i el meu es un d'ells, que sempre viuen en florida joventut. Jo a trenta anys jugava encara com un noi, i quan anava a fòra era cosa de veure'm, enfilat pels arbres, buscant les fruites madures, i saltar pels marges, i córrer amunt i avall dels camins tirant pedres, que'm plavía sentir rebotre de l'una a l'altra roca. Els meus papàs me deien : « Mira, Agustí, que ja no t'està be fer aquestes coses... Has acabat la carrera, ets ja un metge, i què dirà la gent que't vegi!... Jo'ls contestava rient, fent-los una ganyota, amb una criaturada qualsevol... Això, doncs, vol dir que jo no soc pas vell, ni de bon troç, i que si per l'edat que tinc no es temps de fer-me ilusions, pel caràcter, per la manera d'esser, be puc

encara fer-me'n, i somniar un xic, de tant en tant, i creure en els poetes... Vostè no's dèu explicar a què ve el meu discurs, veritat?

LA CRISTINETA

Com vol que?...

EL DOCTOR ANGUERA

Sí, me'n faig càrrec... Jo he sentit, des de que la vaig conèixer, una simpatía tant forta per vostè que'm té en neguít constant i no'm deixa tranquil totes les hores.

LA CRISTINETA (*tímidament*)

Doctor!...

EL DOCTOR ANGUERA

He pensat que per obtenir tota la felicitat desitjable era precís fer-la la meva esposa. (*Ella's queda cap-baixa, cor-presa d'un fort sentiment.*) Vostè no ha sentit per mi una engruna de simpatía que pugui inclinar-la a esser-me benvolenta? Què'm diu?... No'm respon, Cristineta?

LA CRISTINETA

(*refent-se, fent un esforç, alçant el cap i mirant-lo fit a fit, dominant impetuosament la seva emoció, valerosament*)

Doctor, vostè ha vist la meva casa... Vostè ha conegut la meva familia... Vostè sab quin es el pecat dels nostres pares, que nosaltres paguem amb ilusions...

EL DOCTOR ANGUERA

Amb ilusions de qui?

LA CRISTINETA

Vostè es el quart home a qui criden l'atenció les meves senzilles gracies... Els altres, quan han sospesat be'l pecat dels meus papàs, han esfullat una corona d'ilusions que jo havía teixit pera cada un d'ells.

EL DOCTOR ANGUERA (*amb dignitat*)

Jo no soc capaç de fer-ho.

LA CRISTINETA

Això es lo que volía preguntar-li. Vostè'ns coneix prou... Vostè sab com som, vostè sab *quants som;* així i tot, me vol, a mi, que soc tant poca cosa?

EL DOCTOR ANGUERA

Li he dit que era un neguit viure en l'incertesa del dubte...

(*Ella li allarga la mà, per tota resposta, i ell l'estreny efusivament. Se senten les veus dels que venen.*)

ESCENA XII

ELS MATEIXOS, MÉS DON ANTON, L'ANTONET, DON LLORENÇ, L'ADELA; LA DIDA, AMB UNA CRIATURA ALS BRAÇOS; LA FLORA, DONANT LA MÀ A UN NEN DE QUATRE ANYS; L'EUGENI, EN RAFEL, EN PASQUAL I L'IGNASI

(*Tots els nouvinguts entren per l'esquerra*)

LA FLORA
(*a l'entrar, un xic sorpresa de trobar sols el Doctor i la Cristineta*)

Aont es la mamà?

LA CRISTINETA

Per dalt dèu esser. Ola, bufons! Què tal, Adela? (*Fa festes i compliments a l'Adela i als nens, prenent el més petit dels braços de la dida.*)

L'ANTONET

Com està, senyor Anguera?...

EL DOCTOR ANGUERA

Perfectament, gracies... (*Pel nen.*) Aveiam, aveiam aquest hereu.

L'ADELA (*acostant-l'hi*)

Està emmurriat.

EL DOCTOR ANGUERA

I això?

L'ADELA

Perquè volía que'l tramvía entrés al jardí de casa l'avi.

EL DOCTOR ANGUERA (*rient*)

Mare de Deu!

LA FLORA (*al nen*)

Anem, anem a veure la *yaya*.

DON LLORENÇ

Aneu, aneu.

(*Se'n van per la dreta l'Adela, la Dida, les dues criatures, la Cristineta i la Flora; el Doctor se queda fent grupu amb l'Eugeni, en Rafel, en Pasqual i l'Ignasi al peu de la miranda. Don Anton, l'Antonet i don Llorenç formen un altre grupu a la dreta, com reprenent una conversa violenta.*)

L' IGNASI

Vol fer una partida d'escacs? Aquí ho tenim a punt. (*A la tauleta auxiliar.*)

EL DOCTOR ANGUERA

Vaja, fem-la.

(*En Rafel, en Pasqualet i l'Eugeni se disposen a mirar-se'ls. Ells comencen a jugar.*)

L'ANTONET

(*seguint la conversa, començada en veu baixa*)

Jo ja no sé com dir-t'ho, vaja. De la manera que va demanar-me'ls diners, no podía fer altra cosa que donar-los-hi.

DON LLORENÇ

No'n parleu més, feu-me aquest favor!

DON ANTON

(*abatut, assegut al silló del primer terme*)

Quina poca conciencia! Quina poca conciencia!

L'ANTONET

No podía suposar que això tant natural d'entregar al meu germà els diners perquè'ls fes a mans del papà, portés aquesta pertorbació.

DON LLORENÇ

Però deixeu-ho córrer.

L'ANTONET

Es que si soc còmpliç den Modest, ha estat ignocentment, i no puc permetre que's cregui lo contrari, oncle. Jo, els diners els vareig entregar perquè fossin duts a casa...

(*L'Ignasi deixa en sec el jugar, com si alguna paraula de les que's diuen a l'altre grupu l'hagués paralitzat.*)

EL DOCTOR ANGUERA

Què fa, Ignasiet? Jugui.

L' IGNASI

No sé ont tinc el cap avui. (*I segueix el joc.*)

DON ANTON

Vosaltres no estareu contents fins que m'haureu mort d'un disgust. I ja ho conseguireu, ja.

L' IGNASI (*tot jugant*)

Qui, papà?

DON ANTON

Tu el primer.

EL DOCTOR ANGUERA (*a l'Ignasi*)

Jugui, home, i no faci enfadar el papà.

L' IGNASI (*ofès*)

Doctor, jo no faig enfadar a ningú.

EL DOCTOR ANGUERA

Perdoni, doncs, que jo'l faci enfadar a vostè.

ESCENA XIII

ELS MATEIXOS, MÉS EN JOSEP MARÍA

EN JOSEP MARÍA
(*entra precipitadament per l'esquerra*)

Bones tardes. Ont es la Flora?

L'EUGENI

Per dalt amb la mamà.

L'IGNASI

Què't passa? Què li vols?

EN JOSEP MARÍA
(*enraonant depressa, donant molta importancia a la noticia*)

Aquest beneit d'en Roviralta, que, després de fer tantes tonteríes, diu que s'ha repensat i no vol donar més disgustos a casa seva, i deixa córrer les relacions.

L'IGNASI (*amb ironía*)

Digue-ho al papà.

EN JOSEP MARÍA

No, que me'n vaig a dir-l'hi an ella, primer. (*Se'n va per la dreta, i al ser a la porta topa amb en Silveri, que surt per allí.*)

ESCENA XIV

ELS MATEIXOS MÉS EN SILVERI

EN SILVERI

Què fas, ximple?

EN JOSEP MARÍA

Encara dorms? (*I desapareix.*)

EN SILVERI
(*a l'Antonet, amb un moviment de cap*)

Ola.

L'ANTONET

Ola.
(*En Silveri s'acosta al grupu dels que juguen a escacs i's queda darrera l'Ignasi.*)

L'IGNASI

Ja has dormit? (*En Silveri no respon. Pausa.*) Te preguntava si ja has dormit.

EN SILVERI

Juga, juga i calla, i deixa-m estar. O, si no, deixa-m jugar a mi.

L'IGNASI (*alçant-se*)

Té, juga.

EL DOCTOR ANGUERA

Vol dir que no hi perdré jo, amb aquest canvi? (*L'Ignasi's queda un moment pensatiu: després, decidit, s'acosta al grupu de la dreta quedant-se davant la taula.*)

L'IGNASI

De manera que així resulta cert que en Modest s'ha quedat els diners que vas deixar a l'Antonet, eh, papà?

DON ANTON

I tu què sabs?

L'IGNASI

Si he sentit com ho deieu!

DON ANTON

Però no t'importa per res!

L'IGNASI

Sí que m'importa, papà! Tot lo de casa dèu importar als de casa!

DON ANTON

Això no!

L'IGNASI

Això sí! Més que moltes altres coses! Ja ho veuras, si no!

(*Per la dreta tornen l'Adela, la Dida, les dues criatures, la Cristineta, la Flora i en Josep Maria, més donya Cristina, l'Eudald i l'Arcadi.*)

ESCENA XV

Don Anton, Don Llorenç, el Doctor Anguera; l'Eugeni, en Rafel, en Pasqualet, l'Ignasi, l'Antonet, en Silveri; en Josep María, l'Eudald, l'Arcadi, Donya Cristina, la Cristineta, la Flora, l'Adela, la Dida i les dues criatures

L'ADELA (*a l'Eudald*)

Però per què veniu?

L'EUDALD

Qualsevol treballa amb aquest rebombori! (*Ell i l'Arcadi saluden l'Antonet. Donya Cristina i l'Adela, amb la Dida i les criatures, se'n van per l'esquerra.*)

L'IGNASI (*amb ironía, provocador*)

Ja ho sabs, Arcadi?

L'ARCADI

Què vols, ara?

L'IGNASI

En Modest s'ha quedat amb els diners que l'Antonet li havía donat per què'ls entregués al papà.

DON LLORENÇ (*molestat*)

Quines ganes de buscar raons!

L'EUDALD

Tingues una mica de coneixement, Ignasi. (*S'acosta al grupu dels que juguen.*)

EL DOCTOR ANGUERA

(*completamenl agè al neguit que plana damunt tothom, sense alçar el cap del joc*)

Vaja, Ignasi amic... No dona goig una multitut de familia així?

L'IGNASI

Ja ho veurà, senyor doctor...

EN JOSEP MARÍA (*a la Flora*)

En 'cabat vina al jardí, que parlarem.

LA FLORA

Que l'has vist?

EN JOSEP MARÍA

Sí. Per això vui parlar-te.

LA FLORA

Què t'ha dit?

EN JOSEP MARÍA

Ja t'ho diré, dòna.

(*Donya Cristina i l'Adela tornen d'acompanyar la Dida i els seus al jardí, quedant-se a l'esquerra.*)

ESCENA DARRERA

ELS MATEIXOS MÉS EN MODEST I EN FREDERIC

(*En Modest i en Frederic surten mudats per anar-se'n i se sorprenen davant la presencia de la familia reunida. En Modest saluda a l'Antonet amb un moviment de cap, disposat a no quedar-se, però l'Ignasi l'atura amb les seves paraules. En Frederic se queda al grupu dels que miren el joc d'en Silveri i el doctor.*)

L'IGNASI (*al veure an en Modest*)

Ah, mireu: aquí el teniu.

EN MODEST (*sorprès*)

Que m'esperaveu?

L'ANTONET (*a l'Ignasi*)

Te trobo molt provocador, Ignasi.
(*Passa a l'esquerra, al costat de l'Adela.*)

L'IGNASI

I jo a tu molt càndid.

DON LLORENÇ (*neguitós*)

Ves, ves, Modest.

EN MODEST (*intrigat*)

Devíeu parlar de mi, doncs.

L'IGNASI

En efecte: de tu's parlava.

EN MODEST

I eres tu qui en parlava?

L'IGNASI

Darrerament, sí; de primer eren l'Antonet, i el papà, i l'oncle Llorenç... I tots acabarem parlant-ne, de tu.

EN MODEST (*insolentant-se*)

Doncs jo faré que no'n parlis més, beneit!

L'IGNASI

Deuras menjar-te-m.

EN MODEST (*fòra de to*)

Ignasi!... (*Menaçador.*) Que tu i jo acabarem malament!

(*Això ho diu amb un crit. Tothom se sorprèn. Els que estaven jugant sospenen el jòc, i totes les mirades se dirigeixen an en Modest. L'Adela s'acosta a l'Antonet, espantada. La Cristineta, que està aprop del Doctor, dient amb els ulls tota l'angunia que li produeix l'escena que preveu, s'acosta a la Flora. Donya Cristina, amb gran prec, s'acosta a l'Ignasi.*)

DONYA CRISTINA

Deixa-l estar, Ignasi, fill meu!

L'IGNASI

I perquè no li dius an ell, que'm deixi estar a mi? No ho veus, com m'amenaça?

DON ANTON
(*amb energía, però sense cridar*)

Ves-te'n, Modest, ves-te'n.

EN MODEST (*cínicament*)

Però, per aquest ximple me n'he d'anar?

L'IGNASI
(*en el comble de l'excitació*)

Papà! Que m'està insultant i tinc una paraula a flor de llavi que lluita per sortir!

EN MODEST
(*despectivament, altaner*)

Digue-la, imbècil, digue-la!

L'IGNASI (*amb tota l'ànima*)

Lladre!

(*Es un moment de confusió espantosa. En Modest, fòra de sí, se posa la mà a la butxaca i treu un arma de foc. L'Arcadi li atura el braç enlaire, amb un gest ple d'energía. La Cristineta i la Flora s'abracen*

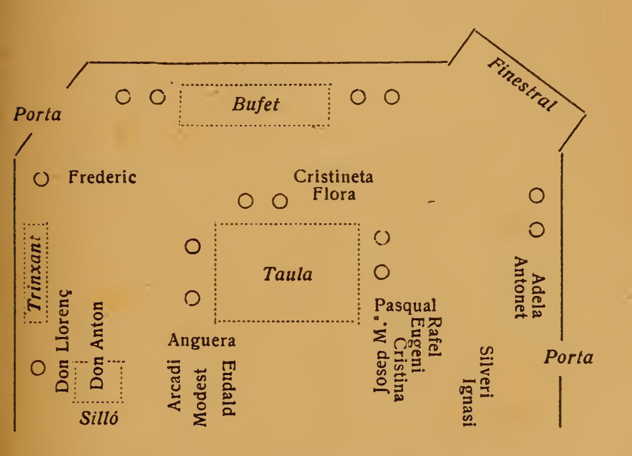
esporuguides. L'Adela s'abraça a l'Antonet. L'Eugeni, en Josep Maria, en Pasqual i en Rafel s'arredocen en donya Cristina, que ha fet un xiscle i arrenca un plor anguniós. El Doctor s'ha alçat, ple de serenitat, i mentres l'Arcadi i l'Eudald forcegen pera contenir en Modest, tenint-li els braços agafats, ell li pren el revòlver, que descarrega. En Silveri aguanta l'Ignasi. En Frederic, estúpid, se'n va per la dreta, xiulant, com sempre. Don Anton, aconsolat per don Llorenç, se queda com un visionari, esma-perdut, impotent pera fer res. En mitg de la confusió i del sanglotar de les dònes que ploren se sent el seu plany, ple d'angoixa i de dolor.)

DON ANTON

M'heu de matar!... M'heu de matar!...

(*La cortina baixa ràpidament, acabant el segon acte.*)

Pera facilitar la colocació de les figures en aquest final d'acte, que s'ha de procurar que tingui plàsticament la major armonía amb tot i la confusió de l'escena, donem a continuació una pauta.

Els círcols indiquen cadires. Davant del finestral, i com s'ha indicat anteriorment, hi ha la tauleta auxiliar i els dos sillons, que no'ls dibuixem perquè no juguen en el quadre final, a que's refereix solament la pauta.

ACTE TERÇ

LLOC DE L'ACCIÓ DE L'ACTE TERÇ

Al mitg d'unes fondalades del Cardó, damunt d'un promontori, s'hi alça, senzilla i escaienta, una casa —el Mas gran— proprietat de don Llorenç. Es d'arquitectura catalana, de mitg segle XVIII, de linies austeres i armòniques, no massa revellida, però de parets torrades per la patina del temps.

L'acte que va a començar passa a l'exterior d'aquesta casa, la fatxada de la qual ve a l'esquerra de l'escenari.

En primer terme hi ha l'entrada, ampla i espaiosa, del pati; en segon, el portal de la casa, a la qual se puja per tres graons de pedra. De darrera la finca, fins a perdre's per la dreta, ne ve un marge de rocs que tanca l'escena, darrera'l qual hi ha'l camí que, ascendint en la mateixa direcció, ve a morir fòra de la vista del públic.

Al primer terme de la dreta hi ha un llenyer, amb un banc de pedra, rústec, al seu davant; en segon terme l'entrada a lo que'n diríem plataforma de la casa.

Al fons, perdent-se en la llunyanía, altes serralades, pròdigues de vegetació.

El lloc, orlat d'arbres centenaris, es ple de solitut, de pau i de misteri.

Ha passat un any i mitg després dels esdeveniments anteriors. Són les quatre de la tarda d'un dissabte de tardor, més aprop de l'hivern que de l'estiu.

Els raigs del sol morent donen irisacions daurades a les fulles dels arbres, que, ja prou cansades de la seva florida, van caient, sense ànima, lentament, movent-se un xic mercès a l'embat del vent, que hi juga sense massa entusiasme. Ara una, ara una altra, van desprenent-se, obeint la llei eterna.

ESCENA PRIMERA

La Flora i en Melcior

(*La Flora s'està de cara al marge del fons. En Melcior, del camí estant, parla amb ella. Es un xicot simpàtic. Vesteix correctament de negre.*)

LA FLORA

I no tornaras, ja?

EN MELCIOR

Potser vingui un moment al cap-al-tard.

LA FLORA

Potser?

EN MELCIOR

No serà pas que no ho desitgi.

LA FLORA

Doncs qui te'n priva?

EN MELCIOR

Tu mateixa.

LA FLORA

Jo?

EN MELCIOR

Tu, sí, que vinc a veure-t una estona, i'm lligues tant fortament al teu costat, que no me'n mouría mai més.

LA FLORA

I què ho fa?

EN MELCIOR

Què sé jo què ho fa!

LA FLORA

No ho sabs?

EN MELCIOR

Si encara que ho sàpiga no puc dir-t'ho.

LA FLORA

Per què?

EN MELCIOR

Perquè la llengua és ingrata quan ha d'expressar sentiments. Sort que'ls ulls també parlen!...

LA FLORA

Sí que parlen, Melcior! Els teus, no'n diuen poques, de coses, oberts i francs i amables!

EN MELCIOR

I els teus, que retenen, i donen coratge, i dominen, i fan glatir... Què ho dèu fer això?... Devegades te miro encantat, com davant la verdor dels prats, la blavor del cel i el rossejar d'un camp ple d'espigues. No goso obrir la boca pel temor de que la paraula desfaci l'encís, i parlo amb mi mateix, dient-me, mentres te miro, les coses més belles que en veu alta no gosaría dirte, perquè semblaríen estudiades. I aleshores, per dintre, com me desfogo lo mateix que una criatura al dir les paraules primeres!

LA FLORA (*encisada*)

I jo, aleshores, com t'entenc, Melcior!

EN MELCIOR

De veres?

LA FLORA

Com t'entenc aleshores i com t'entenc sempre!

EN MELCIOR

Què dic? Què penso?

LA FLORA (*amb una lleu tristesa*)

No vull pas dir-t'ho.

EN MELCIOR

Digue-m'ho.

LA FLORA

No.

EN MELCIOR

Digue-m'ho.

LA FLORA

Devegades penses: i perquè l'he d'estimar tant an aquesta noia, jo que soc un home feliç? I't condols d'haver-me posat tanta voluntat, perquè aquesta't lligarà amb mi, fent-te perdre la llibertat que tens ara.

EN MELCIOR (*amb disgut*)

Flora!

LA FLORA

Sí, sí..., no ho neguis... I jo ploro en silenci, purgant el pecat d'estimar-te.

EN MELCIOR

I com t'aconsoles?

LA FLORA
(*tornant al to alegre i esperançador*)

Perquè vens un altre dia i els teus ulls diuen com estas content d'aquesta voluntat que'm portes.

EN MELCIOR

Sí, sí, perquè't vui, nena meva. No hi ha res al món que tingui tanta gracia i tant encís com una rialla dels teus llavis!... Mira-m.

LA FLORA

Ja't miro.

EN MELCIOR

Obre més els ulls i riu... (*Ella l'obeeix.*) Així... Com n'es de ben pagat el meu amor!... (*Aprés de mirar-se-la fixament, encisat.*) Adeu!...

LA FLORA

Vindras després?

EN MELCIOR

Amb la fe de trobar-te tant hermosa.

LA FLORA

I enamorada... Adeu! (*S'estrenyen les mans.*)

EN MELCIOR

Fins ara.

(*Ella el segueix amb la mirada, fins que ell se perd per darrera la casa. Per la dreta venen els Caçadors primer i segon amb una canilla de goços cada hu, tots lligats. Se fan l'ullet i's queden mirant a la Flora, qui, abstreta amb sos amors, no repara en res.*)

ESCENA II

LA FLORA I ELS CAÇADORS PRIMER I SEGON

EL CAÇADOR PRIMER (*alegrement*)

Ah, ja, ja! Ja ho sabem ara! Ja festeja, la pubilla!

LA FLORA (*girant-se, sobtada*)

Ah, són vostès?

EL CAÇADOR SEGON

Ara sí que l'hem sorpresa!

EL CAÇADOR PRIMER

Adeu, ilusions meves!

LA FLORA

I això?

EL CAÇADOR PRIMER

Jo que volía dir-li si necessitava promès!

LA FLORA

I ara!

EL CAÇADOR PRIMER

Però res, tot s'ha espatllat. M'hauré de quedar solter, ara que ja havía fet un pensament.

LA FLORA

Vostè no acaba mai l'humor!

EL CAÇADOR PRIMER

Ja veurà si l'acabaré ara. D'avui en avant me veurà trist i capficat.

LA FLORA

No'l crec.

EL CAÇADOR PRIMER

Tampoc la creuría jo a vostè si no ho hagués vist.

LA FLORA

Sí, que ha vist?

EL CAÇADOR PRIMER

Un adeu que vol dir moltes coses. Un esforç de vostè per veure encara el galan quan ja no's veia i uns ulls enamorats que no's fixaven en res més que amb aquell minyó que se'n va avall, més content que unes pasqües.

EL CAÇADOR SEGON

Ja ho crec si pot estar-ne de content!

EL CAÇADOR PRIMER

Jo'm trobés en el seu lloc! Vinticinc anys...

LA FLORA (*ràpida*)

Vintisset.

EL CAÇADOR PRIMER

No ve de dos, senyoreta. Vintisset anys i enamorat, i correspost, què més pot desitjar un home?

(*El Caçador segon entra els goços al pati, sortint-ne desseguida sense ells.*)

LA FLORA

Esser solter. Vostè ho ha preferit, segons va dir-me.

EL CAÇADOR PRIMER

Ara pago la preferencia. Si m'hagués enamorat i després d'enamorar-me m'hagués casat, jo avui fora l'home més feliç de la terra.

LA FLORA

Per què no's casa, doncs?

EL CAÇADOR SEGON

Qui vol que'l vulgui, amb cinquanta anys que'l comprometen?

LA FLORA

No ho digui.

EL CAÇADOR SEGON

Vaia si'l comprometen! Són cinquanta que damunt d'ell llueixen com en un altre seixanta o sesanta.

EL CAÇADOR PRIMER

Home, no tant!

EL CAÇADOR SEGON

Mira la diferencia que va de tu a mi. Jo'n tinc quaranta cinc.

EL CAÇADOR PRIMER

Doncs no bescantis, que també'n tens masses.

EL CAÇADOR SEGON

Jo ja voldría tenir-ne menos, però no puc aconseguir-ho.

EL CAÇADOR PRIMER

I això?

EL CAÇADOR SEGON

No ho sé pas. Suposo que dèu esser perquè'l temps corre, els dies s'empenyen, els mesos s'atrapen i els anys passen com qui res.

EL CAÇADOR PRIMER

Planta-t.

EL CAÇADOR SEGON

No es possible. M'agrada massa córrer.
(*Pausa*)

EL CAÇADOR PRIMER

Parlem de coses més essencials. Com està'l papà, senyoreta?

LA FLORA

Com sempre...

EL CAÇADOR PRIMER

Doncs han de procurar distreure-l.

LA FLORA

No serà que no ho provem, però es inútil.

EL CAÇADOR PRIMER

Don Anton anyora Barcelona.

LA FLORA

No, senyor. Si està enamorat d'aquesta vida de bosquetà, tant senzilla i reposada. Si no estés tant malalt, prou viuría content i feliç.

EL CAÇADOR PRIMER

Però està malalt perquè té anyorament, senyoreta.

EL CAÇADOR SEGON

Als homes de ciutat no més ens plau aquest repòs per un parell de mesades l'any. No podem avenir-nos a fer estada llarga fòra del niu.

EL CAÇADOR PRIMER

Al menos hi hagués salut i fortitut de cos i bona puntería. Matant guatlles i perdius, un passa els dies.

EL CAÇADOR SEGON

Els dies; però'ls mesos, no, tampoc. Si a tu't fessin passar la vida amb l'escopeta al braç, també't cansaríes.

ESCENA III

ELS MATEIXOS, MÉS DONYA CRISTINA

DONYA CRISTINA (*sortint de la casa*)

Ah! Són vostès?

EL CAÇADOR PRIMER

Deu la guardi, senyora.

EL CAÇADOR SEGON

Bones tardes.

DONYA CRISTINA

Com ha anat aquest dia?

EL CAÇADOR PRIMER

No'ns podem queixar.
(*Mostren els çarrons, plens de peces caçades.*)

DONYA CRISTINA (*per la caça*)

Verge del cel!... (*Pausa.*) Doncs jo sentía enraonaments i deia: qui dèu esser?

EL CAÇADOR SEGON

Erem nosaltres, que preguntavem per don Anton.

DONYA CRISTINA

El pobre està igual que cada dia... Però per què no entren?

EL CAÇADOR PRIMER

Oh! si ens hem aturat sols un moment per donar beure áls goços, que avui se l'han ben guanyat.

DONYA CRISTINA

I tant!

EL CAÇADOR SEGON

I don Llorenç?

DONYA CRISTINA

No deurà tardar a venir.

EL CAÇADOR SEGON

Ah! Ve aquí, avui?

DONYA CRISTINA

Com cada dissabte. Ve amb el tren que arriba a la vila a les quatre, i marxa el dilluns. Aquesta setmana marxarà dimarts, havent-hi dues festes.

EL CAÇADOR SEGON

Ve a fer companyía al seu germà?

DONYA CRISTINA

Sí, senyor.

EL CAÇADOR PRIMER

Ara li deia a la senyoreta Flora, que lo que'l seu papà té es anyorament. Anyora Barcelona, donya Cristina.

DONYA CRISTINA

Potser sí.

EL CAÇADOR PRIMER

Jo l'he observat alguna vegada. Mira massa cap a llevant. Aquestes montanyes que li tapen la ciutat, com dèu maleir-les!

EL CAÇADOR SEGON

Sí que es cert que devegades, de cara an allí, s'hi queda com un encantat.

EL CAÇADOR PRIMER

L'altre dia mateix, no'ns tenía aquí baix cridant i donant-li el bon dia, i ell sense sentir-nos?

EL CAÇADOR SEGON

Oh! i tant que vam fer lladrar els goços!

EL CAÇADOR PRIMER

Va esser precís que jo tirés un tret perquè's donés compte de nosaltres.

EL CAÇADOR SEGON

I com vas espantar-lo! Quin esfereiment va agafar-li!

EL CAÇADOR PRIMER

Lo que després va doldre-m, haver-ho fet! Va quedar groc com la cera!...

(*Pausa. La Flora i donya Cristina's miren,*

apesarades, recordant l'escena del final del segon acte.)

Va, va, empendrem la davallada. (*Als goços, que'l Caçador segon a anat a cercar al pati.*) Apa, canalla! (*Ell i el seu company agafen els goços corresponents.*) Saludem a don Anton, abans. Que es dalt?

DONYA CRISTINA

No; ja poden entrar, ja.

EL CAÇADOR SEGON

Oh! No cal. D'aquí mateix estant. (*De la porta estant.*) Estigui bo, don Anton!

EL CAÇADOR PRIMER

Aveiam quin dia'l trobarem disposat a acompanyar-nos!

DON ANTON (*de dins estant*)

Pobre de mi! Estaría ben arreglat!

EL CAÇADOR SEGON

Per què?

DON ANTON (*sortint*)

Que no veuen que les cames ja no m'aguanten? (*La Flora corre a ajudar-lo a baixar els graons.*)

ESCENA IV

ELS MATEIXOS, MÉS DON ANTON

EL CAÇADOR PRIMER

Ha de fer el cor fort, home, ha de fer el cor fort!

DON ANTON

El cor arrai! Les cames es lo que trontolla!...

EL CAÇADOR SEGON

No s'ha de deixar ensopir.

DON ANTON

Si això fos cosa de la voluntat, prou.

EL CAÇADOR PRIMER

Vaja, que s'alivii.

DON ANTON

Ja se'n van?

EL CAÇADOR PRIMER

Sí. Potser ens escaparía el tren. Són les quatre a la vora, i d'aquí a la vila hi ha una hora llarga, passant per la drecera.

DON ANTON

De baixada menos mal.

EL CAÇADOR SEGON

Però anem carregats.

DON ANTON

Vaja, doncs, estiguin bons.

EL CAÇADOR PRIMER

Passin-ho be.

DON ANTON

Quan els tornarem a veure per aquí?

EL CAÇADOR SEGON

La setmana entrant.

DON ANTON

Vaja, vaja, doncs, bon viatge.

LA FLORA

Estiguin bons.
(*Se'n van per la dreta, veient-se'ls després desaparèixer camí avall cap a l'esquerra. Se troben amb en Vadó i la Filomena, i se sent com se saluden, sense veure-s.*)

DONYA CRISTINA

Mira, Flora, ja tenim aquí la Filomena. Apa, que prepararem tot allò. Te quedes, Anton?

DON ANTON

Sí.

(*La Flora i Donya Cristina se'n van a la casa. Pausa. Don Anton se queda abstret, al fons, mirant al lluny, com en una obsessió. Venen per la dreta en Vador i la Filomena; ella amb una criatura al braç.*)

ESCENA V

DON ANTON, EN VADOR I LA FILOMENA

LA FILOMENA (*contenta i riallera.*)

Bones tardes, don Anton. Vol dir que no fa massa aire, per estar-se aquí?

DON ANTON

Si no'n fa gens!

EN VADOR

Fa uns dies que no sembla pas que siguem a la tardor. Diria-s que l'estiu s'ha allargat.

LA FILOMENA (*an en Vador*)

Té, queda-t amb el nen, que la senyora dèu estar-me esperant.

EN VADOR

Però jo tinc feina, dòna.

DON ANTON (*dolçament*)

Ja la faras, Vador, ja la faras. Queda-t amb el teu fill.

LA FILOMENA

Ho veus? Sempre rondines. Fins el senyor té més coneixement que tu.

(*Ho diu ingenuament. Se n'entra a la casa després de donar al seu home el nen, al qual fa festes de mare carinyosa.*)

ESCENA VI

DON ANTON I EN VADOR

(*En Vador s'ha quedat als braços el seu fill, que la Filomena acaba de deixar-li, i s'asseu al peu del banc de la dreta. Don Anton se'l mira engelosit, com en un encantament de tots els sentits. Després d'una pausa, s'hi acosta.*)

DON ANTON

Se us fa força maco aquest xicot.

EN VADOR

Molt. Té mitg any ben aprofitat.

DON ANTON

Aviat serà un home.

EN VADOR (*rialler*)

Per dies ne té, don Anton.

DON ANTON

Vui dir que se us farà gran.

EN VADOR

Ah! Això sí. Segons diu la Filomena ja comença a parlar.

DON ANTON (*amb dolcesa*)

Pobret!

EN VADOR

Ilusions que ella's fa. Diu que devegades ja diu *papa*.

DON ANTON (*animant-se*)

Oh, no'n facis cas... Ja podría esser. El meu Josep María va començar a dir-ho abans del mitg any.

EN VADOR

Ja ho veu!

DON ANTON (*asseient-se al banc de pedra*)

Oh! Aquell va esser de mena parlador! Depressa, depressa, va apendre d'enraonar, i des de'l començament ja va dir clares les coses. Era més graciosot i xerraire! Tothom s'hi encantava!

EN VADOR

Va a naturals, això.

DON ANTON

Es ben cert. En canvi a l'Eudald li va costar qui-sab-lo. Tenía un any i mitg i encara no sabía dir una paraula. Però era llest i viu com una centella! No li passava res per alt, i si be no sabía parlar, sabía fer-se entendre amb un moviment de braços o amb un estirament de coll. Tenía uns ulls així... sempre oberts i tafaners.

EN VADOR

Donen goig quan són així, els fills.

DON ANTON

Molt ne donen. Veure-ls néixer, veure-ls créixer, veure-ls com se van fent, sorprenent cada dia amb nous encants!

(*Endut pel record dels fills, el bon pare's deixa anar com en un ensomni i parla ple d'amor i de dolçor. Les seves paraules brollen com el raig d'una font amable i reposada. Tota la conversa amb en Vador té'l reculliment d'una confessió i la sinceritat traspúa d'ella i s'escampa per l'aire. En Vador se'l mira encuriosit i l'escolta ple de respecte, amb l'ingenuitat de les ànimes senzilles.*)

L'Arcadi no ha canviat pas gens: s'ha fet home i ha conservat la mateixa serenitat de quan era menut. Deixava parats als que'l sentíen parlar de totes les coses amb tant de coneixement. Se posava en totes les converses que sentía per dir-hi la seva paraula, que era sempre com una senten-

cia. El meu fill! Nosaltres temíem per la seva vida; li trobavem massa talent... Els neguits que he passat per ell no tenen fi ni compte.

EN VADOR

I el senyor Antonet?

DON ANTON

Era un rebec, de petit. Va plorar fins als vuit mesos, dia i nit. Però després va parar en sec de plorar, i tot el dia reia.

EN VADOR

Quines coses!

DON ANTON

Va riure fins que va venir al món la Cristineta. Aleshores se va engelosir i vam haver de treure-l de casa. Era gros, fort, rabaçut! Tenía uns braços com els meus! La Cristineta ja va esser de més bon tarannà. La pobreta's resignava de tot. La deixavem al llitet, amb una tontería davant per entretenir-se, i allí hi passava hores, jugant tota soleta. Era un àngel! Quan va començar a caminar tenía nou mesos. Quina joia donava veure-la, tant petita, com se sostenía amb les cadires i amb les parets, per no caure!...

EN VADOR

I no queia?

DON ANTON

No. No hi vam tenir pas desgracia. Qui queia al començar a caminar era en Modest. Aquest tampoc ha canviat gaire'l gènit. Era rampellut, orgullós... D'una caiguda va estar malaltiç una pila de temps; i s'ha de veure sofrir un fill per saber com se l'estima... No's poden comptar les nits passades en vetlla, i les angunies i les llàgrimes contingudes! Com se fan posar voluntat els fills malalts!

EN VADOR

Que hi han tingut desgracia, vostès?

DON ANTON

No, afortunadament. L'Ignasi també vam tenir-l'hi, però no d'importancia. Ve-te'n aquí un altre que tampoc ha canviat de gènit.

EN VADOR

El senyoret Ignasi?

DON ANTON

Sí.

EN VADOR

Es aquell primet i alt, veritat? Me sembla que la darrera vegada d'anar a Barcelona vaig parlar-hi.

DON ANTON

Doncs aquest també es lo mateix ara que quan era petit. Graciosot, festós, però mal intencionat.

Oh! N'havía fet de crespes, l'Ignasi! Una vegada va venir-me a dir si li deixava pegar a un dels seus germans, i quan vaig dir-li que no, va contestar-me: « Doncs així ja he fet be de pegar-li abans de demanar-te permís!»

EN VADOR (*rialler*)

Ah! Ah! Ah!

DON ANTON

I era petit petit, que no arribava dret a la taula!... Qui era un troç de pa, quiet, pacífic, bon minyó, es en Silveri... Jo no sé pas que mai l'hagués hagut de renyar per cap malifeta. No era gens egoista ni estrany. Si els seus germans li preníen una joguina, ell n'agafava una altra, sense queixar-se, sense plorar... En canvi, en Frederic volía tot lo dels altres... Tot era seu, i quan els altres s'exclamaven, ell responía que era seu «perquè sí», «perquè ho havía pres». Però era tant hermós! No n'hi ha de criatures com era aquella, Vador! Pel passeig les senyores s'aturaven a fer-li festes... Era ros, blanc, amb uns ulls grossos, blaus... I l'Eugeni també ho era molt, de guapo... Era moreno, però els ulls li parlaven. També va enraonar molt aviat...

EN VADOR

I els bessons?

DON ANTON

En Pasqual i en Rafel!... Iguals, iguals en totes

les coses! Vius, plens de picardía, encara no't distreies ja te l'havíen feta! I com que eren els petits, eren els més mimats... però s'ho mereixíen. Eren llestos com un argent-viu, i lo pitjor que fessin te feia morir de riure. Perquè sabíen fer-ho, sabíen adornar-ho... Quan els renyaves s'agafaven amb dos ditets els baixos del vestit, se posaven a fer llengotes, feien anar el cap de dreta a esquerra, i't mories de riure, te moríes de riure.

(*En Vador s'ha encomanat el gran amor de don Anton, i transportat d'emoció besa sorollosament al fill que té en braços. Després, àvid de sentir encara més la paraula dolça i patriarcal del bon pare, trenca la pausa que s'insinuava.*)

EN VADOR

I la senyoreta Flora?

DON ANTON (*amb disgust*)

Oh! La Flora! La Flora! Ha estat un model de criatures, la Flora! Però s'ha espatllat, un cop gran...

EN VADOR

Vol dir?

DON ANTON

Sí, sí! Era tota ingenuitat, i ara es tota malicia. Era franca i expansiva, i ara es murriosa i reservada. El gènit la perd... Com ha canviat, la Flora!

ESCENA VII

ELS MATEIXOS MÉS LA FILOMENA

LA FILOMENA (*de la porta estant*)

Vador, què fas encantat?

EN VADOR

Què vols, ara?

LA FILOMENA (*anant cap an ell*)

Mira que aquest àngel de Deu se't dèu haver adormit.

EN VADOR (*mirant-se el nen*)

Sí que s'ha adormit.

LA FILOMENA

Dona-me'l, dona-me'l, que'l portaré al llit.

EN VADOR

Té; no'l despertis.

LA FILOMENA (*molt festosa*)

Ai el meu fill del meu cor! Rei! Quines dormidetes de fer a la falda del papa!... (*An en Vador:*) Apa, apa, ves per feina, que's fa tard.

(*Entra a la casa.*)

EN VADOR

Manes més que l'amo!
(*En Vador entra al pati xiulant un aire popular. El xiulet recorda a Don Anton en Frederic, i fa un gest com si despertés d'un somni. Quan se dona compte de que es en Vador, s'acosta al pati i el crida.*)

DON ANTON

Vador! Vador!

EN VADOR (*de dintre estant*)

Què mana, don Anton?

DON ANTON

No xiulis; tinc un xic de mal-de-cap.

EN VADOR

Dispensi.
(*Don Anton se'n va al fons a mirar, com sempre, de cara a llevant.*)

ESCENA VIII

DON ANTON, DON LLORENÇ, LA CRISTINETA I EL DOCTOR ANGUERA

(*Del seu mirador estant Don Anton veu venir, pel fons esquerre, els esmentats. Una fonda emoció el corpren. Les primeres salutacions les fan els nouvinguts del camí estant.*)

DON LLORENÇ

Mireu's-el! Ja'ns espera.

LA CRISTINETA

(*plena de joia, al reveure-l*)

Papà! papà!

DON ANTON

(*en el comble de la sorpresa*)

D'ont sortiu?
(*Mentres els altres tiren cap a la dreta pera venir al mitg de l'escena, ell se'n va a la porta de la casa i crida:*)
Cristina! Flora!

DON LLORENÇ (*a l'entrar en escena*)

Vaja, no diras que no't dongui alegríes!

LA CRISTINETA

Papà!
(*L'abraça i el besa plena d'efusió. Ell fa lo mateix.*)

DON ANTON

Filla meva! (*Aprés de l'abraçada.*) Què tal, doctor?

EL DOCTOR ANGUERA (*abraçant-lo també*)

No'm tracti amb tant respecte, papà.

DON ANTON

Es com si encara no'ns haguessim començat a tractar. Ens hem vist tant poc des de que es l'espòs de la meva filla!

EL DOCTOR ANGUERA

Una vegada.

DON ANTON
(*impacient pels de dintre*)

Però que no surten? (*Cridant:*) Cristina!

ESCENA IX

ELS MATEIXOS MÉS DONYA CRISTINA I LA FLORA

DONYA CRISTINA
(*de la porta estant, sorpresa*)

I ara! Cristineta!

LA CRISTINETA

Mamà! (*L'abraça i la besa.*) Flora! (*Fa lo mateix.*)

LA FLORA

Quina sorpresa!

DONYA CRISTINA

Per fi! Be us ha costat prou de venir.

EL DOCTOR ANGUERA

Jo'n tinc la culpa, mamà. No m'es possible deixar les visites. Pera demà i demà-passat he pogut aconseguir que un company me rellevi...

DON ANTON (*amb tristesa*)

Pera demà i demà-passat, no més?

EL DOCTOR ANGUERA

Sí, senyor: perquè no més estarem, contra la meva voluntat, dos dies aquí. Com se troba, vostè?

DON ANTON (*sense entusiasme*)

Be, molt be.

EL DOCTOR ANGUERA

No tant com diu, oi?

DON ANTON

Sí, sí. Avui precisament es un dels dies que estic millor.

EL DOCTOR ANGUERA

Quin metge el visita?

DON ANTON

El doctor Farreres.

DON LLORENÇ

Bon metge. Es un xicot viu de debò.
(*Donya Cristina i la Cristineta parlen apart.*)

EL DOCTOR ANGUERA

Es de la vila?

DON LLORENÇ

Sí, es de la vila, però això no vol dir que no sigui bo.

EL DOCTOR ANGUERA

Ja, ja.

DON LLORENÇ

Perquè si tots els de Barcelona fossin bons, amb tants com n'hi ha, no hi hauría mai malalts.

EL DOCTOR ANGUERA

Si no hi haguessin malalts ja sobraríen els metges.

DON LLORENÇ

No vui dir això: vui dir que si tots fossin tant bons, els malalts curaríen desseguida!

(*En la conversa que Donya Cristina sosté amb la Cristineta, en un moment de distracció de la Flora li diu unes paraules a l'orella.*)

LA CRISTINETA (*sofocada*)

Res encara, mamà. (*Per dissimular.*) Perquè no baixen a Barcelona, papà?

DON ANTON (*sense convenciment*)

Perquè aquí s'hi està molt be.

LA CRISTINETA

No vulgui enganyar-me... Prou que ho veig que s'hi estan per força.

EL DOCTOR ANGUERA

Doncs mira, el lloc es esplèndid.

DON LLORENÇ (*al Doctor*)

Ja t'ho vaig dir que t'agradaría, i per això estava empenyat en que vinguessiu a passar-hi uns quants dies després del vostre casament.

DON ANTON (*malhumorat*)

Aleshores no podíen venir.

DON LLORENÇ

Per què?

DON ANTON

Perquè lo que havía passat era massa gros, i calía una distancia de l'un a l'altre per oblidar-ho.

LA FLORA

Però per què retreuen això, ara?

DON ANTON

I que no ho podem retreure?

DON LLORENÇ

Lo que va passar, que ja està passat, no tenía d'esser obstacle perquè la Cristineta i l'Anguera vinguessin aquí.

DON ANTON (*amb molta delicadesa*)

Sí que ho era un obstacle. A mi'm queia la cara de vergonya, Anguera, de que vostè...

EL DOCTOR ANGUERA (*amablement*)

No'm tracti així, papà.

DON ANTON

... De que tu haguessis presenciat aquella escena, i jo desitjava que passés el temps que ha passat, per presentar-me davant teu... Per això el dia de vostre casament vaig procurar fugir d'exhibicions, i varem empendre desseguida el viatge cap aquí.

EL DOCTOR ANGUERA

Bé, ja està passat: deixem-ho córrer. Lo que ha de procurar es posar-se bo ben aviat, i tornar cap a casa...

DON ANTON

Cap a casa!... Com dèu estar, casa!...

EL DOCTOR ANGUERA

Bé! Si no la coneixería!... En fi: ja'n parlarem.

DONYA CRISTINA (*ansiosament*)

I què fan?

LA CRISTINETA

No'ls coneixería, mamà, no'ls coneixería.

DONYA CRISTINA

Potser Deu els ha tocat el cor.

LA CRISTINETA

No sembla pas altra cosa... (*A don Llorenç.*) Ho dic?

DONYA CRISTINA

Què? Digues!

LA CRISTINETA

No, no; vull que tinguin una altra sorpresa.

DON ANTON

Digues, Cristineta, digues.

DONYA CRISTINA

Digue-ho : el papà no està en disposició de rebre impressions massa fortes.

LA CRISTINETA

En Frederic, l'Ignasi, l'Eugeni, en Josep María, l'Arcadi i la seva dòna, en Pasqual i en Rafel...

DON ANTON (*ansiós*)

Què? Digues!

LA CRISTINETA

Arribaran ara, que també volen venir a passar aquestes dues festes amb vostès.

LA FLORA

Vetaquí perquè avui no han escrit.

DON ANTON
(*dominat per l'emoció, tė com un defalliment i cau assegut al banc*)

Oh! Gracies, Deu meu!

LA CRISTINETA (*amb neguit*)

Què té el papà?

EL DOCTOR ANGUERA

No es res, no es res... Hauría de sortir d'aquí. Ara fa una mica d'aire i no li convé.

DONYA CRISTINA

Ja t'he dit que no podía rebre impressions així.

EL DOCTOR ANGUERA

Entri a dintre, papà, entri a dintre.
(*La Flora, la Cristineta i el doctor l'acompanyen cap a la casa.*)

DON ANTON

I com es que no heu vingut junts?

EL DOCTOR ANGUERA

Es que l'oncle i nosaltres hem vingut en automòbil. Ells deuran venir en el tren que arriba a les quatre a la vila.
(*Entren a la casa. Don Llorenç i donya Cristina se queden fòra.*)

ESCENA VII

DONYA CRISTINA I DON LLORENÇ

DONYA CRISTINA

El teu germà'm té neguitosa, Llorenç.

DON LLORENÇ

Com està?

DONYA CRISTINA

Ja ho has vist. Avui semblava que estava un xic millor, però ja veus com s'ha espatllat...

DON LLORENÇ

I què tal ha passat els demés dies?

DONYA CRISTINA

Ni més bé ni més malament que'ls anteriors. Ara té un xic d'angunia perquè les ha donades amb que des de que la Flora està compromesa no'l cuida tant.

DON LLORENÇ

Ni aquí pot haver-hi tranquilitat?

DONYA CRISTINA

Es que potser es cert que ella s'ho ha agafat un xic massa fort, no't pensis.

DON LLORENÇ

I què té d'extrany, pobre criatura? Als seus anys no's poden agafar d'altra manera aquestes coses.

DONYA CRISTINA

Al menos ho sabés dissimular.

DON LLORENÇ

Això's fa o no's fa, Cristina. No's dissimula.

DONYA CRISTINA

Però podría pensar-s'ho que al seu papà no li plau tant festeig.

DON LLORENÇ

Aquest noi acabarà barallant-se amb mi, també!

DONYA CRISTINA

No diguis tonteríes!

DON LLORENÇ

Però si no se'n pot sortir! Per què n'ha de tenir gelosía, ara, de la Flora? Ben content que n'hauría d'estar, de veure-la promesa amb en Melcior, amb un minyó que ha d'inundar-te d'a-

legría i diners, dues coses de les que més han escassejat a casa seva.

DONYA CRISTINA (*molestada*)

No tant!

DON LLORENÇ

Més!

DONYA CRISTINA

Tu tot ho exageres, també.

DON LLORENÇ

No'n parlem? (*Pausa llarga. Donya Cristina opta per no respondre, però indica amb un gest un lleu disgust.*) Vaja, avui tindrem aquí la part principal del regiment. Aveiam com acabarà, aquesta visita... No heu tingut carta dels que són fòra, aquests dies?

DONYA CRISTINA

Sí; den Silveri.

DON LLORENÇ

I què.

DONYA CRISTINA

Segueix estant-se a Madrid.

DON LLORENÇ

Penedit ja?

DONYA CRISTINA

Sí.

DON LLORENÇ

M'ho esperava. I potser demana diners per tornar...

DONYA CRISTINA

Sí.

DON LLORENÇ

També m'ho esperava. No els hi envieu pas!

DONYA CRISTINA

I doncs, què vols fer?

DON LLORENÇ

No enviar-los-hi. Per malament que estigui a Madrid, està millor que al costat vostre. Allí ja està penedit, i aquí no ho estaría.

DONYA CRISTINA

Però què farà, pobre fill meu?

DON LLORENÇ

Espavilar-se.

DONYA CRISTINA

Aquella donota l'ha enganyat.

DON LLORENÇ

Ho trobo just. S'ha rescabalat dels que les enganyen an elles.

DONYA CRISTINA

Doncs l'Anton t'esperava perquè't cuidessis tu mateix d'enviar-li els diners que demana.

DON LLORENÇ

Ja's cansa d'estar tranquil?

DONYA CRISTINA

I que't creus que ho està, de tranquil? Es el seu pare, Llorenç!

DON LLORENÇ

També ho era quan en Silveri va deixar-vos. I no obstant, *va deixar-vos*... i pera fugir amb una perduda.

DONYA CRISTINA

Estaríem ben arreglats que'l nostre sentiment no sobrepugés als agravis rebuts!

DON LLORENÇ

Allavores, perquè us queixaveu?

DONYA CRISTINA (*amb gran sentiment*)

No ho sé, Llorenç... Lo que sé es que'ls voldría tots aquí, sabs? tots a la vora meu. I més per

l'Anton que per mi, que jo, afortunadament, soc més forta que ell... Però els anyorem, els anyorem. Tu no sabs lo que es passar nits i més nits en vetlla, pensant en lo que dèu succeir-li al que fa dies que no'ns ha escrit. I ton germà encara sofreix més que jo. Està trist, està malalt, llegeix cent vegades les cartes que reb, i tot el dia el tenim aquí, de cara a llevant, aplanant les montanyes amb la vista, pera veure la nostra casa de Barcelona!

(*El Doctor Anguera ha sortit a la porta de la casa i s'hi atura, escoltant les paraules angunioses de Donya Cristina.*)

ESCENA IX

ELS MATEIXOS MÉS EL DOCTOR ANGUERA

EL DOCTOR ANGUERA (*de la porta estant*)

I lo més anguniós, mamà, es que això també els passa als seus fills.

DON LLORENÇ

Tu hi faltes.

EL DOCTOR ANGUERA

Es cert lo que dic. Jo he tingut ocasió de veu-

re amb l'ansia que esperen les noticies que la Flora els envía. Jo els he vist amb quin daler han esperat aquesta visita que avui venen a fer. Ells no havíen capit l'importancia d'una separació com aquesta.

DONYA CRISTINA

Fa un any i mitg que no'ns hem vist...

EL DOCTOR ANGUERA

No sé si les lletres que venen aquí dels fugitius són com les que reb la Cristineta... L'Eudald, de París estant, escriu cada dia, invariablement.

DONYA CRISTINA

Sí, sí, també.

EL DOCTOR ANGUERA

Fins en Modest ens diuen que's porta com un hèroe, treballant desesperadament per fer-se home, com si volgués esborrar, a copia de neguits, els errors de la seva vida al costat dels papàs. (*Donya Cristina plora en silenci.*) Un amic meu, de l'Havana, a qui vaig recomanar-li que l'anés a veure, m'ho escriu, dient-me que ha fet amb ell amistat, content d'haver-se trobat amb un home tant honrat i tant recte.

DONYA CRISTINA

L'Antonet ens ha vingut a veure amb força fre-

qüencia... Tu no n'has tingut de fills, Llorenç, i no sabs lo que costen.

DON LLORENÇ

No'm negaràs la sort, si tenir-ne vol dir passar tants disgustos.

(*Donya Cristina i el Doctor se miren i amb els ulls posen un comentari benèvol al replicar de don Llorenç. Pausa curta.*)

DONYA CRISTINA

I la pobre Tresa?

DON LLORENÇ

Cada dia més sorpresa i més contenta del miracle que Deu ha obrat.

ESCENA X

ELS MATEIXOS, MÉS DON ANTON

(*Don Anton surt de la casa, afadigat, i's queda dret al llindar de la porta. Donya Cristina corre a ajudar-lo per baixar.*)

EL DOCTOR ANGUERA

Per què surt, papà?

DON ANTON

Necessito respirar una mica.

DON LLORENÇ

Bé, com te trobes?

DON ANTON

Perdut, Llorenç. La meva salut va acabant-se com una candela encesa...

EL DOCTOR ANGUERA

No tant, no tant.

DON LLORENÇ

Quines coses dius!

DON ANTON

Sí, feu-ne escarafalls de lo que dic! Feune escarafalls, i a l'hora més impensada veureu com m'hi quedo.

DONYA CRISTINA

Però no parlis així, Anton.

DON ANTON

Per què hem d'enganyar-nos? No ho veieu com estic? No m'ho trobo jo dintre meu?... I després, no hi són els anys?... El cos no ha sofert tots els bat-i-cops d'una lluita forta, persistent, aguda?

DON LLORENÇ

Quan s'apodera de tu una manía ets irresistible.

DON ANTON

(*ferit en son caràcter, molestat, revivint en ell el gènit*)

Això, Llorenç, això! Ara has dit la paraula justa! Soc irresistible! Soc pesat! Soc cançoner! Vetaquí perquè m'ha abandonat tothom, fins els fills...

EL DOCTOR ANGUERA

No s'acalori, don Anton.

DON LLORENÇ

Si no es això lo que volía dir...

DON ANTON

Que no sé'l sentit de les paraules, ja? Es això i no altra cosa lo que has volgut dir...

DON LLORENÇ

No, home, no...

DON ANTON

... Però, irresistible i tot, jo he fet pels meus lo que no faría cap més home del món. Jo'ls he pujat a tots, sense sobrar-me forces per fer-ho. Jo'ls he fet homes mancant-me els elements. Jo m'he desentranyat perquè ho tinguessin tot, tot, i he sentit més que ells els seus dolors i les seves des-

ilusions, i he gosat amb les seves alegríes més que ells mateixos.

DON LLORENÇ

Ningú t'ho nega.

DON ANTON (*amb gran dolor*)

Ningú m'ho nega... I doncs, aont són? Per què no'ls veig al meu voltant, fent-me ombra com les branques florides d'una soca? Què s'han fet, que no's recorden de mi?

EL DOCTOR ANGUERA

Sí que se'n recorden, papà. No poden pas tardar a venir, i això ho demostra.

DON ANTON

I han tingut d'esperar un any i mitg per recordar-se'n?

EL DOCTOR ANGUERA

Teníen por de fer reviure la llaga, jo l'hi asseguro.

DON ANTON

Volíen que fos jo qui's rebaixés...

DON LLORENÇ

No, home, no.

ESCENA XI

ELS MATEIXOS MÉS EN MELCIOR

EN MELCIOR (*del camí estant*)

Deu els guardi.

DON LLORENÇ

Ola, xicot.

(*El Doctor saluda amb un moviment de cap.*)

EN MELCIOR

(*ja a l'escena, saludant efusivament a Don Llorenç*)

Ja ha arribat, vostè?

DON LLORENÇ

Sí, avui hem vingut abans que'l tren.

EN MELCIOR (*molt afable*)

Com està, don Anton?

DON ANTON

Igual, Melcior, igual.

DON LLORENÇ (*presentant*)

El Doctor Anguera, espòs de la germana de la Flora...

EN MELCIOR (*afectuosament*)

Ah, tant gust.

DON LLORENÇ

En Melcior, el promès de la Flora...

EL DOCTOR ANGUERA (*molt sorprès i content*)

Ah! No sabía... Home! Això sí que es una bona noticia. (*Anant cap a la casa.*) Cristineta!

ESCENA XII

ELS MATEIXOS MÉS LA CRISTINETA I LA FLORA

LA CRISTINETA

Me crides?

EL DOCTOR ANGUERA

Sí. Aquí tens un jove a qui't vui fer conèixer. El promès de la Flora. (*La Flora, que ha sortit darrera la Cristineta, somriu contenta.*) No ho devíes saber tu tampoc que la Flora té relacions?

LA CRISTINETA

Ara m'ho deia... Tant gust de coneixe-l!

EN MELCIOR

El gust es de veres pera mi. Tenía veritable interès en oferir-los els meus respectes.

LA CRISTINETA

Gracies, gracies.

EL DOCTOR ANGUERA

Vostè es de per 'qui?...

EN MELCIOR

Tinc l'hisenda a l'altra banda de vessant.

EL DOCTOR ANGUERA

Però n'es fill?

EN MELCIOR

Sí, senyor... Lo que he passat, una pila d'anys a Barcelona. Vaig estudiar-hi, i a més, m'hi he estat anyades senceres, abans de morir el papà... Han vingut junt amb don Llorenç, vostès?

LA CRISTINETA

Sí, senyor.
(*No'l deixa de vista, sorpresa, perquè s'havía fet el pensament de trobar-se amb un hereu una mica més pagès.*)

EN MELCIOR

Així devíen venir en aquell automòbil groc que fa com mitja hora que ha pujat fins a la Masía vella?

DON LLORENÇ

Sí.

EN MELCIOR

Be són prou atrevits.

LA CRISTINETA

Ai, sí. Jo ho he trobat molt perillós.

EN MELCIOR

Doncs jo'm creia que vostè venía ara amb la tartana.

DON LLORENÇ

Quina hora es?

EN MELCIOR

Tres quarts de cinc.

DON LLORENÇ

Així ja es hora de ser aquí.

EN MELCIOR

L'he sentida pujar darrera meu.

DON LLORENÇ

Anem-los a rebre, doncs.
(*Una grossa ansietat s'apodera de Don Anton i de Donya Cristina.*)

EN MELCIOR

Encara venen més visites?

DON LLORENÇ

Sí, ja ho crec! Una tartana plena de nebots meus! Apa, anem, anem.
(*Donya Cristina desitja anar-hi, però no gosa per no deixar sol al seu marit, però l'ansietat la domina i no pot resistir la temptació.*)

DONYA CRISTINA

Vols venir, Anton?

DON ANTON (*apenat*)

Com vols que vingui? Les cames no m'aguanten!... Aneu, aneu!... Jo us esperaré des d'aquí.

LA FLORA

Vols venir, Melcior?

EN MELCIOR

Si no he de destorbar...

DON LLORENÇ (*jovialment*)

Tira, home, tira.
(*Comencen a anar-se'n, i tot d'una, al Doctor, en mitg de la quietut de l'hora, li sembla sentir veus. Imposa silenci amb un geste i se fa una pausa.*)

EL DOCTOR ANGUERA

Aveiam. (*Aprés una pausa, tothom en neguit.*) Me sembla que ja sento veus.

DON LLORENÇ

Anem, anem. Els esperarem al primer revolt, quan menos.

DONYA CRISTINA

Quina ansia tinc!
(*Se'n van tots per la dreta, menys don Anton. Pausa llarga, interrompuda no més per la*

conversa dels que s'allunyen. El sol se n'ha anat a la posta i el cel se tenyeix d'un to rogenc, quedant en la penombra, retallades, les siluetes de les montanyes del fons, amoratades i transparents.)

ESCENA DARRERA

DON ANTON I EN VADOR

(*En Vador surt del pati amb un sac a l'espatlla i va per entrar a la casa. Quan s'adona de don Anton s'atura.*)

EN VADOR

Que l'han deixat sol, don Anton?

DON ANTON

Això de no poder caminar!

EN VADOR

Vol dir que no'l perjudicarà estar-se aquí fòra?

DON ANTON (*amb l'ànima fòra*)

Espero els fills, Vador.

EN VADOR (*amb sorpresa*)

Que arriben ara?

DON ANTON

Sí.
(*En Vador s'acosta al fons, com si ja sentís veus que s'atancen.*)

EN VADOR

Sembla que ja se senten enraonaments.

DON ANTON (*amb molta ansia*)

Vols dir?

EN VADOR (*parant més atenció*)

Vaia si se'n senten!

DON ANTON

Doncs no ho noto.
(*Pausa llarga, durant la qual se queden observant amb afany, àvids de sentir als que venen.*)

EN VADOR (*trencant la pausa*)

Ja'ls veurem. Si no mana res, vaig a entrar això a la Filomena.

DON ANTON

Ves, ves.
(*Pausa llarga. En el misteri d'aquesta hora-baixa de tardor se sent el bufec de l'aire que passa per entre les branques dels arbres. El cel ha anat esgrogueint-se i les montanyes són més plenes de transparencia. Unes fulles, poques, cauen a l'escena, corrent de l'un costat a l'altre. Don Anton,*

ple d'emoció, sentint-se al pit un pes enorme per l'angunia amb que espera veure els seus fills, està al fons, atent a la més petita remor. Ara's comencen a sentir unes converses plenes d'alegria que, gradualment, van acostant-se. Don Anton se sent el pit més oprimit i voldria deslliurar-se d'aquesta angunia. Se sent una veu clara, claríssima, però encara llunyana, d'un que arrenca a córrer i crida : «Papà! Papà!» *Don Anton no pot resistir més tanta emoció. La veu del fill anyorat li produeix una impressió terrible. Se posa una mà al pit, i després, com si un grillet li subjectés, a la munyeca, i cau aplomat, inert, crispat de mans, de primer sobre'l marge, després a terra. No llença una queixa, perquè l'atac es sobtat. A fòra se senten, encara que més properes, llunyanes, les converses i les rialles dels que venen. De dintre la casa arriba a l'escena, un xic apagada, però clara i fresca, l'alegría de la Filomena fent festes al seu fill. Aprés, una cançó de breçol floreix en els seus llavis, tendra i alegre, que va cantant fins al final. Pel fons venen, per fi, els a qui s'esperava. Davant de tots la Cristineta i la Flora, que aixi que veuen a terra al seu pare arrenquen un xiscle, com si les ferís un llampec. La cortina baixa ràpidament i s'acaba el drama.*)

Barcelona, Octubre 1912

Aquesta obra fou estrenada la vetlla del dia 10 de Desembre de 1912 en el teatre Espanyol, de Barcelona, essent desempenyada segons el següent repartiment:

Don Anton, don Antoni Piera; *Donya Cristina,* donya Elvira Fremont; *L'Antonet,* don Josep Pubill; *En Modest,* don Carles Capdevila; *L'Eudald,* don Ramon Tor; *L'Arcadi,* don Mateu Baduell; *L'Ignasi,* don Avelí Galceràn; *La Cristineta,* donya Emilia Baró; *En Josep María,* don Salvador Cervera; *En Silveri,* don Antoni Casanovas; *En Frederic,* don Andreu Guixer; *La Flora,* donya Ramona Mestres; *L'Eugeni,* don Lluís Ribas; *En Rafel,* don Joan Puig; *En Pasqual,* don Joan Deril; *Don Llorenç,* don Vicents Daroqui; *El Doctor Anguera,* don Joaquim Viñas; *En Melcior,* don Rafel Bardem; *El caçador primer,* don Ermengol Goula; *El caçador segon,* don Domènec Aymerich; *L'Adela,* donya Josepa Persiva; *En Vador,* don Miquel Sirvent; *La Filomena,* donya Antonia Baró; *La Tresa,* donya Carme Huguet.

Dirigí l'escena don Antoni Piera.

Pintà dues decoracions en Josep Rocarol. La dels actes primer i segon s'estrenà a la quarta representació.

OBRES D'AVELÍ ARTÍS

Quan l'amor ha encès la flama, comedia en tres actes . . . . 2 pessetes

L'eterna qüestió, pas de comedia (segona edició). . . . . 1 »

Mai se fa tard si el cor es jove, comedia en tres actes. . . . . 2 »

Vilacalmosa, farsa lírica en dos actes, amb música del mestre Carles Oró. . . . 1 »

Matí de festa, diàleg. . . . . 0'50 »

A cor distret, sagetes noves, comedia en tres actes . . . . 2 »

La sagrada familia, comedia dramàtica en tres actes . . . . 2 »

Preu: dues pessetes